

Ο πρώτος όρος δέν πιστέω νά ρηχεται σέ συζήτηση, μάλιστα γιά Έλληνα, ύστερις από τό μάθημα τό φοβερό πού έδωκε τού Πολύφημου ή «πολύτροπος» Όδυσσεύς. Κι ώστόσο τόν περνούσε στή δύναμη ή Πολύφημος. Μά θά μου πήτε πώς μέ τό σύστημα μου ή πολιτισμένος πρέπει πάντα νά νικήση τό βάρβαρο, ένώ είδαμε, λόγω χάρη, τούς Βυζαντινούς, μ' όλη τους τήν ζυπνάδα, νά νικήθουνε από τούς Τούρκους, πού ζυπνάδα καμιά δέ δείξανε. Εθιπορασίσατε λοιπόν πώς ή κουτός είναι πιό άξιος από τόν έξυπνο, άρκεί νάχη τήν ύλική δύναμη. "Αδίκια θά τάπορασίσατε, γιατί κάπως άλλως παρουσιάζεται τό ζήτημα. Βέβαια πώς οί Τούρκοι δέν είταν έξυπνοί: σάν τούς Βυζαντινούς, σέ τίποτα δέν παραβηχίνανε μαζί τους, μήτε στά γράμματα, μήτε στή μάθηση, μήτε στόν πολιτισμό, παρά μόνο στόν πόλεμο. Έκεί έβίξε τήν ζυπνάδα τού ή Τούρκος, καθώς και στά 1897, όπου νάπαιρνες έναν Έλληνα στρατιώτη κ' έναν Τούρκο, νά κουθέντιάζες και μέ τούς δύο, άμέσως θά καταλάβαινες τόν κουτό και τόν έξυπνο: μά ή Τούρκος είχε βοηθή τήν ιδιαίτερη ζυπνάδα τού πολέμου: είτανε καλύτερα διοργανισμένος ή στρατός του. Ποιός θά ύποστηρίξη πώς και στά 1870 είχανε ζυπνάδα λιγώτερη από τούς Γερμανούς ή Γάλλοι; Νά δύο πολιτισμένοι Λαοί πού βγαίνουσε στόν πόλεμο: ή τέχνη όμως τού πολέμου μεγαλύτερη από τό ένα μέρος, ή ζυπνάδα ή στρατηγική μεγαλύτερη. "Ακόμη μέ περισσότερα δικαιώμα θά πειστούμε, κάθε φορά πού βλέπουμε στήν ιστορία βαρβάρους νά νικούνε πολιτισμένους, πώς οί πολιτισμένοι ξεχάσανε ή άμελήσανε νά φανούν έξυπνοι και στόν πόλεμο. Δέ λέω πώς είναι πρώτης τάξης ή ζυπνάδα πού άπαιτεί ή πόλεμος από τόν πολεμιστή, δέ λέω πώς ξεπερνά κάθε Άλλη ζυπνάδα. Λέω πώς ύπάρχει. "Υλική δύναμη, δέ φτάνει άμα είναι καλλιέργητη, άπρωτίμαστη, και μέ κάποιον τρόπο άπολίτιστη, δέ φελά. "Ως τόσο, θά μέ ζωτήση, πώς μπορεί, ως και τόν πιό έξυπνο άθροισμα πού κόσμου, νά τόν άρρανήσκει ένας χαμάλης μέ μιάν του γροθιά; Μπορεί, γιατί ζέρει ή χαμάλης νά τή δώσει. "Αν τήν έδινε στόν άέρα, θάρρανίζονταν ή ίδιος. Μεγαλή της, ή δύναμη τίποτα δέν είναι. "Ογκος άκίνητος και στρατός. "Ο νους πάντα και πάντα βασιλεύει, ή νους μέσ έκαμα άθρώπους, ή νους μέσ κυβερνά, δύναμη άκαταδάμασση, κι άληθινή.

"Αν τό παραδέχιστε άφτό, παραδεχτήκατε πιά

κι όλα τάλλα, γιατί θά παραδεχτήτε άμέσως πώς μέ τό νου γνωρίζουμε τό καλό και τό δίκιο, πώς μέ τό νου άποχοτούμε και τή δύναμη, δηλαδή τή νίκη. "Αφτό πρέπει νά σας δώσει θάρρος. "Αδικίες γίνανε, γίνονται και θά γίνουνε άπειρες. Μά στό τέλος τό δίκιο νικάει: άπόδειξη, πού ζούνε οί άθρῶποι. Νά είτανε άδικημένοι παντατεινά, δέ θά ζούσανε, θά προτιμούσανε τό θάνατο. Περισσότερα λοιπόν από τά κακά τά καλά. Και στό νου τά χρωστούμε. Δέ θέλω νά πειράξω, δέ θέλω νά θυμώσω κανένα, βαρή λόγο δέ θέλω νά πώ. Τί νά κάμω, πού έμεις έχουμε δίκιο; Έμεις οί δημοτικιστάδες ή πιό σωστά, οί έθνικοί. Μέ τήν πρόληψη, μέ τήν άμάθεια, γιατί από άμάθεια τά λένε τά μισά, μέ τά προσωπικά, μέ τό πάθος, μέ κάτι ψεύτικες ιδέες και ψεύτικους προγονισμούς, θολώσανε οί Άλλοι τά λογικά τους. "Οχι πώς είναι κουτοί, όχι πώς ζυπνάδα τούς λείπει, μόνο συλλογιούνται κουτά, όντας ίδιοι τούς έξυπνοι, έξυπνοι και φωτισμένοι, όζω από τό ζήτημα. Έμεις τώρα μπορούμε νά τούς μιλήσουμε και νά τούς πείσουμε, μπορούμε και νά τούς καλοπιάσουμε, μπορούμε νά δοκιμάσουμε και τά χάρδια, όπως ή μάνα μέ τά παιδιά: ένα πράμα δέν μπορούμε— άφού ένας έξυπνος άθροισμα είναι πιό άξιος από έναν κουτό—δέν μπορούμε νά πιστέψουμε ούτε μιάν στιμούλα πώς ή γνώμη τους μπάνει σέ λογαριασμό, δηλαδή πώς άξίζει, και πώς δέ θά νικήσουμε άπαραίτητα έμεις.

Είναι πολύ σημαντικό έρώδιο στόν πόλεμο, είναι όπλο, ίσοζυγιάζει κοντά σά νίκη, τό νά ζέρης τήν άδυναμία τού όχτρού σου, καθώς και νά ζέρης τή δύναμη τή δική σου. Περίεργο! Τότες πάθει και τό μισός. Τί νά μισός έναν άθροισμα πού στρασία οί λογισμοί του δέν έχουνε, πού είσαι άνώτερός του και πού τό νοιώθεις; Ένωσεται, άμα τό δείξης πώς είσαι κατώτερός του, μοναχός σου νικήθηκες πολύ περισσότερο παρά πού σέ νίκησε άφτός. Μά έσύ πού άγωνίζεσαι γιά τήν "Ιδέα, λόγο δέν έχεις νά παλιπίζεσαι. Τί σέ μέλει έσένα; Πρώτος σύμμαχος σου ή άλήθεια. Θά τήν κρύψεις; Δέ σφύρει, γιατί έτσι κρύφεις και τή δύναμή σου, δύναμη πού ίσια ίσια δέν τή βλέπεις στόν όχτρό σου. Έσύ λοιπόν ήσυχια και ξέθαλλο πάς όμπρός. Μά πρέπει τώρα νά συλλογιστής και τό δέφερό μας τόν όρο. Κάλικα δύο παρά ένας. "Αν είχε νά κάμη ένας έξυπνος μ' έναν κουτό, ή δουλειά μας θάτανε γλήγορα τελειωμένη. "Αφτοί όμως πολλαπλασιάζονται και πάνε, μέ

πολλούς έχουμε νά κάνουμε. Καλό και μεις νάμαστε πολλοί. Πολλοί τόντες είμαστε, μόνο πού δέν τό καταλάβαμε. Μιά και τό καταλάθουμε, νά δήτε τί ώραία πού θά τά βολέψουμε όλα. Νά σας τάποδειξω; Έλάτε νά σέρουμε στή μέση κ' ένα παράδειγμα πού θά σας πείσει. "Ας ύποθέσουμε πώς ύπάρχει στήν "Αθήνα ένα περιοδικό—τό τάδε ή τό τάδε, άδιάφορο—και πώς ή διοργαντής—ή "Αλφας, ή Βήτας, ή ή Γάμμας, γιά τά πρόσωπα δέ μέ κόφται—συνηθίζει και σέ διορθώνει, δίχως κανέ νά σέ ζωτή. Δημοτικιστής νά είσαι ή νά μήν είσαι, νά γράφης ή νά μήν γράφης δημοτική, τό ίδιο σέ πειράζει τό κάμωμα. "Ωστόσο πώς νά τό μολόισης, πώς νά νάνισταθής, έσύ ή ένας; Θά μου πής. "Ένας κι ή διοργαντής, μά έγώ είμαι κ' έξυπνος. "Έτσι μάς έλεγε. Λοιπόν τί φροδάμα; Ναι, συμφωνούμε και βέβαια, μέ τή διαφορά πού ή διοργαντής ένας δέν είναι, είναι λεγεώνα, έπειδή και λεγεώνα αντιπροσωπεί. Αντιπροσωπεί λεγεώνα, γιατί δέ στοχαστήκαμε νά τού αντιτάξουμε λεγεώνα και μεις πολύ πιό δυνατώτερη. Λέμε: "Αφτός βαστά τους παράδες, άφτός βγαίνει τό περιοδικό. Τί νά γίνε; (θά ύποσταχτούμε). Παρηκκλώ. Πώς βαστά τους παράδες και πώς βγαίνει τό περιοδικό του; Μέ τή συνεργασία τή δική μας. "Αμα τραβηχτούμε, τίποτα: μήτε περιοδικό βγαίνει μήτε παρά κερδίζει. Λοιπόν κοιτάξτε τί άπλό, τί πραχτικό, τί σίγουρο τό σύστημα μου. Πάμε και τού κάνουμε βίχτικ: μέλι μέσ σπάζει από τό στόμα: νά θυμώσουμε, άνάγκη καμιά δέν είναι, άφού έχουμε τή δύναμη, και πολύ έθνηκιά τού δηλώνουμε πώς άν τύχη στό έξής κι άλλάξη μιάν φράση, μιάν γραμμή, μιάν λεζούλα, ένα κόμμα, κανέναν από μέσ δέν ξαναγράφει στό περιοδικό του. Κ' έτσι από τό διαβήμα τό κοινό, από τήν ένωση, βγαίνει και όφραλος τού καθενός μας. Θά είναι πολύ νόστιμο και γιά κάποιον Άλλη αίτία νά τό καταφέρναμε άφτό, έπειδή παρατήρησα κάμπισσε φορές πού ή Γιωιάς, γιά νά πιστέψη πώς ή αίτία περίπτωση μιλείς μέ τά σωστά σου, προσμένει νά σέ δή φουρμακίμένο, νά πατήσης και τίς φωνές. Μπορεί λοιπόν ή διοργαντής, βλέποντας πώς πού τά λές ήμερα και μέ τρόπο, νά μη σέ συνοριστή. Κοιτάξτε, τί ώραία πράμα ή ένωση! "Ως κι από τούς θόρυβους σέ γλυτώνει. Μπαίνει κατόπι και τού διοργαντή πώς γελώστικε στά γερά, και πώς ένας άθροισμα άπορατισμένος μπορεί σινά, γλυκά, ψιθυριστά κούλα: νά σού πής εκείνο πού θέλει μέ τή θέλησή του.

ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΜΑΙ-ΓΚΗ ΖΩΗ

ΖΩΝΤΑΝΟΙ ΚΑΙ ΠΕΘΑΜΕΝΟΙ *

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

"Ενα μήνα ύστερα. Τό γραφείο τού Λάμπρου. Πρωί. "Ο Κωστής, σιμά στήν πόρτα, έτοιμος νά φύγει. "Ο Λάμπρος μέ κατάνοια τά μάτια, σά νά μήν έχει κοιμηθεί καθόλου, μέ τά μαλλιά του άνω κάτω, νευρικός και στήν κουβέντα και σέ κάθε του κίνημα.

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Δίκιο έχεις. "Ο δικαστής, πού λές...

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (διακόφτοντάς τον). Καλά!.. Τά είπαμε!.. Τά ξαναλέμε κ' ύστερις όζω, στού Ζαχαράτου...

Ο ΚΩΣΤΗΣ (έπίμονα). Βέβαια! "Ετσι είναι! (ξαναμπαινοντας στήν κάμαρα) Δέ μπορώ νά τό χω νέψω! Νά κατακρίνουμε τό δικαστή πού δέν άκουσε

τό λογά τόν "Υπουργό του κι άρνήθηκε νά δώσει λεφτά γιά τό στόλο!.. Μυαλά πρώτα, μυαλά, κ' ύστερις καρδιά! "Ο κύρ "Αντρέας έδωσε χίλιες δραχμές και τό τελάλησε σ' όλες τίς έφημερίδες... Κι έν τις έδωσε, τί; Νά γίνουνε καρδιά; Μά πρώτα έπρεπε νά κοιτάξει ή κύρ "Αντρέας κ' οί όμοιοί του νά γίνουνε άθρώποι γιά νά μπορούνε νά κυβερνάνε τά καρδιά πού θά φτειάζουνε...

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (νευρικά). Καλά, άδερφέ! Καλά!.. Σύφωναί και σ' αυτό... Σ' όλα σύφωναί!..

Ο ΚΩΣΤΗΣ (κάθεται σέ μιάν καρέκλα σιμά στό τραπέζι τού Λάμπρου, δίχως νά βγάλει τό καπέλο από τό κεφάλι του. "Ο Λάμπρος μέ τά χέρια πίσω, περπατάει πάνω κάτω, άνήσυχος). Νά σού πώ, Λάμπρο, σά νά σταναχωρήσαι πού βρίσκουμαι δώ. Μά δέ φταίω. Σ' ύ μέ προσκόλλεσαι χτες τό δειλινο νάρθω πρωί πρωί σπιτί σου νά μου διαβάσεις τήν "Εθνική σου Κατήχηση πού τούτες τίς μέρες τελειώσες. "Ηρθα και σέ βρίσκω άνω κάτω, άλαφιασμένο, σάν κάτι σοβαρό νά σού συμβαίνει... Τό φέρεσιμό σου μέ διώχνει. Θές νά φύγω; Πές μου το παστρικά. Για νά τό θεις, πάμε νά πει πώς πρέπει και νά γίνε!..

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (στένεται κατόπι τού). Κωστή, μέ θαρρείς γιά φίλο σου;

Ο ΚΩΣΤΗΣ (σηκώνεται). Γι' άδερφό μου!

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Θά τό πιστέψεις ποτέ πώς μέ κουράζει ή συντροφιά σου;

Ο ΚΩΣΤΗΣ. "Οχι, ακόμα κι ε μέ διώξεις!

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Λοιπόν, Κωστή, πήγαινε. Πρέπει τούτη τή στιγμή νά μείνω μοναχός μου. Μή μου ζητάς τό λόγο

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Μιά λέξη ακόμα.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Καλά!.. Μά γρήγορα!

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Ξέρεις, προχτές μέ φώναζε ή Χάρη...

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (τού άφράζει μέ βιά τό χέρι και τού τό σφίγγει δυνατά). Μή... "Ούτε λέξη!..

Ο ΚΩΣΤΗΣ (σιμά). Αυτό όσες μέ κράτησε σιμά της... Ξέρεις, άλλαξε πολύ... "Αλλος άθροισμα... Κι όλο νά σένα μου μιλούσε... Μά και σ'... "Υπερβολικός κ' ύτ' ή φράση... Πίστεψέ με...

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (μέ σιγανή φωνή, βιαστικά). Καλά, καλά! Μά... ούφ! Άλλη ώρα... Πήγαινε τώρα... Μέ πειράξεις, ξέρε το...

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Φεύγω, μά σέ μισή ώρα στού Ζαχαράτου.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Ναι! Ναι! "Οπου θέλεις!..

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Κι από και στής κ. Μαυρή!

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Ναι! στής κ. Μαυρή!

(* "Η άρχή του στό 129 φύλλο τού «Νουμά».

Ζ. Σίδερης. Α. Σικελιανός. Αναστ. Σιεδαρέσης (κ. Πύργος ἀρ. 85, 1904, σ. 4). Σ. Σκίπης. (κ. Τὸ Περ. μ. Α'. 332, καὶ Ἀνοίτα 1904, 194) Ἡλ. Σταβρός. Στ. Σταματιάδης. Κ. Στασινοπούλου. Ξ. Στελλάκης. Στεφελίδης. Γ. Σωτηριάδης.

Δ. Ταγκόπουλος. Δ. Τανταλίδης.

Μ. Φιλήτας. Ρώμος Φιλύρας. Μ. Δ. Φραγκούδης. Ζ. Φυτίλης.

Ν. Ι. Χαντζάρας (κ. Τὸ Περ. μ. Γ' 129, 147. Ἀνοίτα 1904, 20—21). Μιχ. Χαρχαλάμπης. Στέλιος Χαριτάκης. Δ. Χατζόπουλος (Μπόου). Χ Χρηστοθασίλης. Χρυσομάλλης.

Ψυχάρης.

Καὶ δὲν καταλόγησα οὔτε τὸ Νιρβάνα (κ. Τὸ περ. μ., Α'. 208—9. Β'. 182. δημοτικὰ γραμμένο), οὔτε τὸν Ξενόπουλο (σὲ μερικὰ του δηγήματα), οὔτε τὴν κ. Ἀ Παπαδόπουλο, ἂν καὶ δὲν τάποφυγα διόλου, καθὼς ἴα εἶδατε, νὰ μνημονέψω καὶ κεινοῦς ποῦ γράφουνε τὴ μισὴ γλώσσα. Μὲ τοὺς τρεῖς ἀφοῦς, ὅλοι μαζί, ἑκάστὸ καὶ σαράντα. Μπορεῖ καὶ κινέσους νὰ παραλείψω. Α. χ., τὸν Παπαδιαμάντη, μὲ λύπη μου δὲν τὸν ἀνέφερα, ἐπειδὴ καὶ δὲν πιστέψω νὰ εἶχα τὸ δικαίωμα, γιὰτὶ ἂν ἀφαιρέσει κατὶ φρασοῦλες τοῦ δικλῆγου στὴ δημοτικὴ, δὲ μοιάζει οὔτ' ἑμισὴ γλώσσα, παρὰ πολὺ περισσότερο καθαρῆουσα. Νὰ μὴν ξεχνῶμε πάλι πὼς σκεπὲς μου δὲν εἶτανε νὰ χαρίζω ἕνα ἕνα ὅλους τοὺς δημοτικιστάδες, δηλαδὴ ὅσους ἀναγνώστες, ὅσους ἀκολουθοῦνε τὴν Ἰδέα. Σήμερα ἔχουμε τόσους ποῦ καὶ ὁ ἴδιος δὲν τοὺς ξέρει οὔτε λογαριάζω τὸν ἀριθμὸ τους. Ὑπάρχουνε ὅχι λίγαι τοῦ χωρὶς νὰ δημοσιέψανε τίποτε ἢ ποῦ δημοσιέψαντες λίγα. ἐνεργῶνα καλύτερις ἀπὸ κἀμπουσὺς δικούς μας ποῦ δημοσιέψανε. Ἄλλοι δὲν εἶναι διόλου δισταζόντες. δὲν ἀπορραίσανε κίωμα, προσμένοντες. Ἄλλοι τὸ νοιοῦνε πὼς μὲ τὴν καθαρῆουσα δὲ βγαίνει προκοπὴ, τὸ νοιοῦνε πὼς τῆς λείπει τὸ κατὶ ἐκείνο τὸ ζωντανὸ καὶ τὸ ζεσθῶρο, ποῦ εἶναι ἀπαραίτητο, καὶ πὼς ἀδύνατο νὰ δισταζῇ. Ἄν τοὺς καταλόγηζα ὅλους, δὲ ἴα τίλειονα. Λόγω δὲν ἔκαμα γιὰ τίς γραμμάτια ποῦ λαβαίνω, ἐννοεῖται στὴ δημοτικὴ, καὶ ποῦ φανερόνουνε τὴση λατρεία, τὴση σκεπτικὸ στὴν Ἰδέα.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ νομιζόμε πὼς οἱ ἑκάστὸ σαράντα εἶναι κ' ἑκάστὸ σαράντα σωστοί. Δὲ λέω πὼς δὲ θὰ γίνοντε ἢ ἀπληθαίνοντε μάλιστα πολὺ πηρὸ γλῆγορις ἀπ' ἑ τι φανταζόμεστε. Λέω πὼς ἀνάγκη δὲν ἔχουμε καμιά νὰ παραβιάζουμε τοὺς ἀριθμούς.

νὰ παραφουσκώνουμε τὸ ποσὸ ἀκόμη καὶ ὅπως εἶναι τὰ πράματα, εἶναι λαμπρά. Μπορεῖ λοιπὸν κάποιος κάποιος νὰ γελάσθηκα μ' ἕνα δυὸ ψευδώνυμα, βάζοντας ἔτσι δυὸ φορές τὸ ἴδιον ὄνομα, τὸ ψέφτικο καὶ τὴλθινὸ. Μήτε μοῦ ἐρχεται νὰ τὸ φιλονικησῶ ἀφ' ὅτου δὲν πειράζει· δὲν πειράζοντε καὶ κατὶ ἄλλαι γιὰτὶ βέβαιον πὼς στὸν κατάλογό μας βρίσκοντε δημοτικιστάδες ποῦ τὴ δημοτικὴ τὴ γράφοντε, τὴν παραδέχοντε στὴν ποίηση, δὲν τοὺς στρέγει ὅμως στὰ πεζά, εἴτε γιὰτὶ δὲν τὴ συνηθίσανε, εἴτε γιὰτὶ δὲν τὴν κατέχοντε καλὰ καὶ τὴ φοβοῦντε· βρίσκοντε καὶ δημοτικιστάδες ποῦ, ἔτσι, μιὰ φορά, τοὺς κατέβηκε νὰ ποῦνε κατὶ καὶ στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, μὰ ποῦ δὲν ξαναρχίσανε, δὲν ἐξακολουθήσαντε, σταθήσαντε. Σ' ἀφ' ὅτου ἴσως καὶ νὰ φταῖ μιὰ περίστασις ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴ θέλησή τους· διοργανισμὸς ἀναμεταξύ μας δὲν ὑπάρχει. Ὁ Ρωμῖος ποῦ ἀπὸ φυσικὸ του εἶναι ἀλλαξιάρης, ποῦ δὲν ἐμάθε καὶ νὰ παραβαθῆναι τὰ ζητήματα, μὴ ξέροντες ποῦ βαδίζει, ποῦ παίρνει τὸν ἕνα δρόμο, ποῦ τὸν ἄλλο. Θαξῶ πὼς κοντὰ γιὰ τέτοιους λόγους μερικοὶ ἐξαπολύσαντε τὴν Ἰδέα. Δὲν καταλάθαντε πὼς ἀφ' ὅτου θὰ νικήση. Παραιτηθήσαντε. Ποῦ νὰ τὸ στοχαστοῦνε πὼς ἐμελλε λίγο λίγο, μὲρα τὴν ἡμέρα, καὶ ὅχι μόνο χρονιά χρονιά, νὰ ποῦνουντε οἱ ὑπαδῶι: Σήμερα καὶ δουλειὰ γίνετα καὶ γράμματα ἐξεδέχοντε. Ὁ ἐξεδέχοντε κατὶ περισσότερο. Ὁ δὲ δοῦμε πλοῦσιους νὰ ὑποστηρίζοντε τὴν Ἰδέα μὲ μιλλιόνια, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν τὸ δοῦμε. Κάθε πρῶμα στὸν κόσμον, καὶ ἰδέα ἔχει τὸ λογικὸ τῆς τὸ ζετούλιμα. Ἡ καθαρῆουσα πῆγε ὡς ἔπου δυνήθηκα νὰ πᾶ. Κόστος ὅσους. Ὁ ἐννοῦσαντε πὼς ἡ δημοτικὴ ἀξίζει περισσότερες, γιὰτὶ δὲ συζητιέται πὼς ἡ καθαρῆουσα σκεπτικὴ θεοφάνερα καὶ φυσικὴ, ἀφ' ὅτου κινηροῦσε ὀνειράτα, ἐνὼ ἡ γλώσσα ἡ ἔθνικὴ βραδύεται στὴν ἀλήθεια, δηλαδὴ στὸ ἔθνος. Λοιπὸν ἀφ' ὅτου μόνη ὁ φράση στὸ σκεπτικὸ ποῦ δὲν κατέβηκε ἡ καθαρῆουσα νὰ τὸ πλησιασῇ. Καὶ ὁ ἀκόμη γιὰ τὴν ἔθνικὴ ὁ τι χρειάζεται. Νόμος ἱστορικὸς. Ὅσοι γυρίσαντε πίσω καὶ μὰς ἀφῆσαντε, δὲν ξετάσαντε τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ νόμον. Δὲν ἀκούσαντε παρὰ τὰ προσωπικὰ. Μιὰ στιγμή, τὸ κινεῖται τὸ φῶς ἀστράψε στὸ μυαλό τους δυνατὰ. Τὸ χῆσαντε στὰ βιβλία τους (1). Ἐπειτα,

(1) Μὲ τέτοια λόγια ἐννοῶ ῥητὰ τὸν Μπόου, τὰ μοναδικὰ του τὰ δηγήματα. Θέλω μάλιστα καμιά μὲρα νὰ δείξω πὼς ἡ γλώσσα μου ὠφελήθηκα ἀπ' ἀφ' ὅτου βέβαιον δὲ θὰ τὸ ἐπιβεβαιώτα κανένας τὸ πὼς. Ναι, ὁ τὸ

λέει, γλυτώσαντε. Ἀπὸ τί; Ἀπὸ τὸ φῶς τάνελπιστο ποῦ θὰ τοὺς ἔρθε κάπως σάν ξένο, ποῦ θὰ τοὺς ἀφῆσαντε. Ζητήσαντε στὸν ἑαφ' ὅτου τοὺς τὸν ἀντίπαλο, ζητήσαντε, ὅπως νομιζοντε, πρωτοτυπία· φάνηκε τότες ὁ ἑαφ' ὅτου τοὺς ὁ ἀληθινός, πᾶσι νὰ πῆ τίποτε. Δὲν πειράζει. Δόξα καὶ καμάρη τῆς Ἰδέας ποῦ τὸ κατὰφερε νὰ τοὺς τραβήξῃ ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαφ' ὅτου τοὺς, νὰ τοὺς ὑψώσῃ, ἔς εἶναι καὶ λίγη ὄρα. Τὸ νύχι τοῦ ἀετοῦ, ὡς καὶ τὸ κεφάλι τῆς ἀγέλωνας τάνεβάζει στὸν οὐρανόν.

Τιμὴ μας λοιπὸν ἀκόμη καὶ ὅσοι μὰς πολεμοῦνε ἀπὸ τοὺς φίλους τοὺς παλιούς. Στὴ θέση τους ἐρχοντε ἄλλοι καὶ ὀλοένα φουσκῶνε τὰ σκεπτικὸ τὸ ζωντανόν. Νὰ τὸ χαιρέμαστε, νὰ τὸ καμκρῶνουμε, νὰ τάγαποῦμε, πρὸς τὸ πολλαπλασιασθῇ, καθὼς τὸ βλέπομε καὶ τώρα. Νὰ τὸ δοῦμε μάλιστα μὲ μάτι κριτικόν, καὶ σὰ θέλετε, ἀπὸ τοὺς ἑκάστὸ σαράντα νὰ βγάλουμε καμιά ἐνενηνταρία, νὰ ποῦνουντε πενήντα. Πενήντα γεροί. Μέσα στοὺς πενήντα, νὰ ποῦμε πὼς λογαριάζουμε τουλάχιστον εἴκοσι ἀφωσιωμένους ὁλοτέλη στὴν Ἰδέαν, πιστοὺς καὶ ἄξιους. Ἄς μοῦ δώσουντε τὴν ἄδεια νὰ προστίσω πὼς στοὺς εἴκοσι γνωρίζω τὸ λίγο λίγο δέκα ποῦ γράφοντε ἀπαράλλαχτα τὴ γλώσσαν ποῦ μὲ κατὰγοῦνε πὼς τὴν ἔφτασα, τὴ δική μου τάχα τὴ γλώσσαν· ἐγὼ διαφορά στὴ γραμματικὴν μὰς δὲν ξεδιακρίνω, παρὰ μινάχα καποτες σὲ κατὶ ἢ καὶ σὲ κατὶ λέξῶλες (1). Καὶ ἂν πᾶρουμε τοὺς στίχους, τὴν παραμικρὴν διαφορά δὲν παρατηροῦ. ἔξω ποῦ οἱ δέκα ἢ ἔντεκα ἢ δεκαπέντε προσέχουμε περισσότερο καὶ ποῦ στενὰ σὲ κατὶ κανόνες. Κοινὴ δημοτικὴ γράφοντε ὅλοι. Μὰ τὸ ξέρετε ἄραγε ἢ δὲν τὸ ξέρετε πὼς πενήντα, πὼς εἴκοσι, πὼς δέκα εἶναι δυνατὰ εἶναι καὶ μεγαλὰ. Πρέπει ὅμως νὰ χροῦνε ἀπόφαση, νὰ χροῦνε κ' ἐνωσις ἀντικειμένου τους. Καὶ νὰ σου πᾶλε ὁ κόμπος, ὁ μόνος! Ἀπὸ ποῦ ὠστὸς ἡ δυσκολία: Ἡ δυσκολία ἔχει τὴν πηγή της στὰ θρόνικα τὰ

πᾶ, καὶ δὲ ἀπορήση ὅσοις δὲ μὲ γνωρίζε. Γιὰ τίποτα εἶνα τί μὲ μίλει; Μήτε τὰ ἴσου. Ποῦ μὲ χτυπήσαντε κατόπι, τί ἔχει νὰ κἀχῃ; Το θαξῶ πὼς μὲ χτυποῦσαντε, καὶ χτυποῦσαντε μὴ κατὶ τοῦ οἱ κακομοῖροι, ἐνὼ δεξιάζοντε τὴν Ἰδέαν, δεξιάζοντε πρῶτα κ' ἡ ζωὴ τους.

(1) Διὰ τὴν τὴν πρῶτα τὸ Νουμά (κ. ἀρ. 127 σ. 1, σ. 2. ἔπειτα Φρόνημα καὶ γλώσσα τοῦ Αυτοῦ Ποδαβροῦ (ψευδώνυμο), φίλου κίβλας τοῦ Κατῆδῆκα· τίποτα δὲ βλέπω ποῦ νὰ μὰς χωρίζῃ. Τὸ ἔπειτα τοῦ Ταγκόπουλου (κ. τὸν Β. ἀρ. σ. 1, σ. 1), ποῦ εἶναι κίβλας ἔπειτα πολιτικῶ, ἕνα μὲ τὰ δικα μου, καὶ φυσικὸ, ἀφ' ὅτου τὴ δημοτικὴ γράφοντε κ' οἱ δυὸ μαί.

τόπο τὸν παραξένο; Μπορεῖ νὰ βγῆ καὶ βουλευτὴς ὁ κύριος Ἀντρέας, μπορεῖ νὰ γίνε κ' ὑπουργὸς αἰριο. Τόσοι τέτοιοι εἶναι καὶ γίνοντε κἀθε μὲρα, καὶ κανένας δὲν τόλμησε νὰ τοὺς πῆ χτῆνη. Τὸς λένε μονάχα πατριῶτες καὶ στάλθηθα τοὺς ἀξίζει ὁ τίτλος αὐτός.

Η ΧΑΡΗ (ξανακάθεται στὸν καναπέ). Βλέπω πὼς ἀσκημα ἔκανα νὰ χτυπήσω χτῆς βράδι τὴν πόρτα σου.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Βλέπω καὶ γὼ πὼς ἀσκημα ἔκανες νὰ φῆσαι τὸ σπῆτι σου.

Η ΧΑΡΗ. Ἄσκημα ἔκανα νὰ διδάσω καὶ τὴν Ἀλήθεια;

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Ἄσκημα ἔκανες νὰ πιστέψεις πὼς τὴνε διψάσαι... Ὁ Ἀντρέας εἶναι καλός. Πολὺ καλός. Ἄντρας σπάνιος, ποῦ θὰ τόνε λαχταροῦσε καθε ἔξυπνη γυναῖκα γι' ἄντρα τῆς. Σοβαρὸς ἄνθρωπος. Ὅχι κἀνα παλιόπαιδον. Τὰ πέρασε δὲν τὰ πέρασε τὰ πενήντα, παραδάκια ἔχει ἀπὸ γνώση καλὴ ὄση θέλεις, καὶ τᾶρσει καὶ ὁ κόσμος. Τὴ γυναῖκούλα του τὴν ἀγαπᾶ καὶ γιὰ λόγου του καὶ ἀπὸ κάπιο ἐγωῖσμὸ. Ξέρεις, μερικοὶ ἄντρας σκοτῶνουντε νὰ χροῦνε ἄπορφες γυναῖκες γιὰ νὰ μποροῦνε νὰ τίς δεῖχοντε μὲ κάπια περηφάνεια στὸν κόσμον, καθὼς θαξῶ πὼς ἕνα πανωφόρι τοὺς κεινοῦ-

ριο, ἢ μιὰ χρυσὴ καδένα τους. Ὁ καημένος ὁ Ἀντρέας, δὲ δούλεψε νὰ κἀνε παρὰδες· τοὺς βρῆκε ἀπὸ τὸν πατέρα του. Δὲ σκέρτηκε νὰ κομᾶστε δουλεύοντες νὰ ποχτήσαι ὄνομα. Μιὰ φιλοδοξία εἶχε νὰ ποχτήσαι ὀμορφη γυναῖκα καὶ τὰ κατὰφερε. Δὲν τᾶξίζει λοιπὸν νὰ περηφανεῖται γι' αὐτός;

Η ΧΑΡΗ. Σὲ κλό σου! Δὲν ξέρεις τί λές.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (γελαστὰ) Θαξῶ πὼς κατὶ ξέρω.

Η ΧΑΡΗ (μὲ πείσμα). Μὰ τὸ κατὸ κατὸ, ὅτι καὶ νᾶναι, στὸ λέω, μάθε το, βαρεθήκα νὰ ἐξουσιάζω ἕνα χτῆνος. Τὰ χᾶδικ του μ' ἀγκυλώνουντε σάν ἀγκάθια, καὶ ἡ κλωσὴν του μ' ἐξουσιάζει. Λαχτάρησα νὰ νοιώσω ἄντρα, νὰ ἐξουσιασθῶ ἀπὸ δαύτον! Τέτοιος πόθος ἀσβεστος, ἀπὸ μὲρες τώρα, ἀπὸ μῆνα, στὴν ψυχὴ μου μέσα ἔρθε καὶ θρονιάστηκε...

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Νὰ τόνε σβῆσαι ἕνα τέτιο πόθος. Σβῆνεται εὐκολα, πολὺ εὐκολα. Μὴ θαρρεῖς. Κατὶ ξέρω ποῦ στὸ λέω. Νὰ τόνε σβῆσαι ἕνα τέτιο πόθος καὶ νὰ σηκωθεῖς νὰ πᾶς σπῆτι σου...

Η ΧΑΡΗ. Ἐγὼ στὸ σπῆτι μου; Μὰ καὶ ἂν ἤθελα νὰ πᾶω, τὸ θαρρεῖς γιὰ εὐκολα αὐτό, μιὰ καὶ σηκώσα τὸ χέρι μου κατ' ἀπάνω τοῦ;

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (χαμογελώντας). Μπᾶ! Σηκώσαι τὸ χέρι σου κατ' ἀπάνω τοῦ; Φοβερό αὐτό! Κρίμα

ποῦ ζεῖς ἔξη χρόνια μαζί του καὶ δὲν τὸν ἐμάθει! Νὰ καὶ χερρότερο νὰ τοῦκανε, μὴ φοβάσαι, ὁ Ἀντρέας λόγο δὲ θὰ πῆ... Νὰ σηκωθεῖς; νὰ πᾶς σπῆτι σου καὶ νὰ τόνε συχαρεῖσαι τὸν καημένον ποῦ δεχτήκα νὰ δαρθεῖ κίβλας ἀπ' ἀγάπῃ σου...

Η ΧΑΡΗ (ἀποφασιστικῶς). Ἐγὼ σπῆτι μου; Ποτέ!

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Τότε θάρθει ἐδῶ τὸ σπῆτι σου? Η ΧΑΡΗ. Ἄνθρωπε, δίχως καρδιά!..

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Μὲ καρδιά καὶ μὲ λίγη θείληση ποῦ δὲν ἀφῆνε τὴν καρδιά νὰ θαλασσοδέρνετα. Λίγη θείληση νὰ ποχτήσαι καὶ νὰ ἴδεις πὼς εὐκολα θὰ ἐξουσιάζεις τὴ ζωὴ.

Η ΧΑΡΗ. Θείληση; Μὰ γιὰ νὰ σηκωθῶ νὰ φύγω ἀπὸ τὸ σπῆτι μου, θείληση χρειάζετα.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Καθὼς χρειάζεται θείληση γιὰ νὰ σηκωθεῖς νὰ ξαναγυρίσαι σπῆτι σου.

Η ΧΑΡΗ. Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνε.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Αὐτὸ θὰ γίνε καὶ πρέπει νὰ γίνε. (μοιάζει τὸ ρολόγι του). Ἐγὼ φεύγω τώρα. Σὺ κάθησε, ὅσο θέλεις, σκέψου μὲ τὴν ἡσυχία σου, καὶ ὄντας τὰποφασιστικῶς, ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ πᾶγε.

Η ΧΑΡΗ (ἀπελπισμένα). Φεύγεις; Φύγε! Μὰ καὶ αἶριο νὰ γυρίσαι, ἐδῶ θὰ μὲ βρεῖς!

ψυχολογικά. Ο εγωισμός δεν απαντιέται μονάχα στη βωμισμένη. Παντού ο ίδιος, χωρίς ναχη παντού την ίδια μορφή. Έμεις βίξαμε τον εγωισμό στο φιλότιμο.—Δε σε θέλω γιατί με πειράζει ή γιατί το θαξέω πως με πειράζει. Ίσως και γιατί μου άρσει να το θαξέω. Λοιπόν τραβιόμαστε κ' η ένωση ως παη του βρόντου. Άφου με πειράζει, να, σε πειράζω και γώ τώρα. — "Οχι! Πειράζω τον έαφτό μου. "Οφελός μου θάχανε η ένωση μας. Και μου σφέρνει να βίξω πιά τον εγωισμό μου στην ομόνοια. Ένωμένος στρατός νικάει, κι από τή νίκη κερδίζει ο καθένας.

Η ένωση μπορεί να'ναι και προσωρινή. μπορεί λ. χ., να ένωθη κανείς ζήσαντα και με τον αντίπαλό του, άμα στην τάδε περίπτωση ή την τάδε, είναι ο σκοπός τους ένας. Τό δείξαμε πιο άπάνω, σαν είπαμε για το διεφτυντή του περιοδικού που κόβει και βάζει. Να του χαλάσουμε τήρηρα του, μήτε ο πιο ξεσπαθωμένος καθαρθεουσιάνος δεν τό σηκώνει. Κ' έτσι μια φορά θά συμφωνήσω και μ' ένα δάσκαλο. Κάνουμε χωριστό. Άντιστεκόμαστε μαζί. Μά έμένα τί με μέλει να ένωθώ και με τους μισόγλωσσους, αν κ' οι μισόγλωσσοι πολεμούνε το δασκαλισμό και τους δασκάλους; Φίλους καθαρτό έρω δεν έχω, παρά λίγους, τίςσερεις, πέντε. Ίσως και λιγώτερους φίλους μου όποιος και φίλος της 'Ιδέας. Φίλος μεγάλος. Και τους φίλους μου άφτους δεν τους διαλέγω. Ξέρουνται ξανά τους φίλω. Μά θέλω κι άναμεταξύ τους να φιλιούνται.

Κοιτάζτε αλήθεια τί ώραίο, τί χρήσιμο πράμα η ένωση. Αυπούμαι που δημοσιέζεται τήρηρα μου στο Νουμά και μου πέφτει σά δυσκολούτσικο να παινέσω και το Νουμά και το διεφτυντή του, όσο το ποθώ. Κανείς δε θά τάνκιρέση πως ο Νουμάς έγινε κέντρο. Πόσοι βρήκανε στη μίση, πόσοι φανήκανε που χωρίς το Νουμά δε θά ζήσανε τήνομά τους. Οι περισσότεροι στον καταλόγο μας γνωριστήκανε από το Νουμά. Με τό κέντρο άξάνει κ' η δύναμη. Ένωσεται: πως με δυό κέντρα λιγώστερει, άφου κομματιαζέται. Δε θά πη πως είναι κακό, πως δεν είναι και σπουδαίο, να βγαίνουν κι άλλα φύλλα, που δεν έχουνε τον ίδιο σκοπό, την ίδια ύλη, που για μας δεν είναι τίσι κεντρικά, μά που και άφτα πλάγ, πλάγ δουλεύουνε για την 'Ιδέα, ένα περιοδικό τό μήνα σαν τον Άσπία, σαν τή Φυλλίδα ή την Άτική 'Ισθία—που ο Θεός να της άλλάξη τον τίτλο της καμιά μέρα—μια φημερίδα σαν την

Έπιθεώρηση του Βαρλέντη. Με τον καιρό—και με την ένωση—δημοτικά θά γίνουμε όλα τους. Τό καθένα θά συνεργάη με διαφορετικά μέσα, με τρόπο δικό του. Η συνέργεια, σωτηρία ο πόλεμος, η ζούλια, τό μίσος άναμεταξύ ομοϊόφρονους, ολέθρια. Μή θαξήτε άκόμα και σά νικήση, πέρα για πέρα η δημοτική, άκόμα και σαν καταντήση άδύνατο να γράφεται καθαρθεουσα πουθενά, κέντρο πάντα θά ύπάρχη, επειδή ο πόλεμος δεν πάθει στον άνθρωπο, ξακολουθεί ποτε για μια 'Ιδέα, ποτε για μιάν άλλη, κι ο πόλεμος θέλει πάντα ένωση, άφου πάντα θέλει δύναμη.

Ναι, τό ξέρω πως δύσκολα πράματα γυρέω, πιο δύσκολα ίσως στην Ελλάδα παρά σε άλλους τόπους. Είναι ο αιώνας εκείνος ο πειρασμός, τό δαιμόνιο εκείνο, που ήσυχία δε μας άφίνει, ο πειρασμός, που είναι και πειραγμός άναμεταξύ μας. Ρθου ημιά από του ποητού. Άφτό πρέπει να λέμε και να τό καταφέρουμε μοναχοί μας. Άπόφαση να τό κάμουμε, άπόφαση γερή, ποτέ μας να μη μας ξεφύγη ούτε λέξη, ούτε κίνημα, ούτε τό παραμικρό, που να πειραχτή ένας οίλος. Άμα είναι σύμμαχος, άμα είναι ύπαχός της 'Ιδέας τέλειωσει, είναι άδέρφι. Ωστόσο και με τήρηρα μαλλώνουμε. Πως να κάμουμε, για να την ξεφορτωθούμε τή συνήθεια την κακή; "Όπως κάνει κάθε άνθρωπος, όταν είδε πως η κακή συνήθεια τον βλάπτει τον ίδιο παίρνει άλλη. Σαν έμμουνα παιδί δεκάξη χρονώ, θαρύμουνα τό μαθήματα κι άγαπούσα τον ύπνο είπα να τό διερωθώ. Να στερηθώ τον ύπνο, δε μου σύφρονε άναγκαίο πράμα. Πλάγιαξα λοιπόν κάθε βράδυ στις όχτώ σηκώνομουνε όμωι στις δυόμισυ τό πρωί, με τό ζυπνιτήρι. Έδω άρχιζε να μπαίνει σ' ενέργεια κάποιο σύστημα που είχα στοχαστήκοντά στο κρεβάτι μου, στο τραπέζι, έβαζα πάντα μια βήγα, δουλέθε η βήγα στα γερά και χτυπούσα ο ίδιος άλύπητα τό δάχτυλό μου, κάθε φορά η που δεν άφινε τό κρεβάτι γλήγορα ή πο' έτοιμος και καθημένος μπροστά στο γραφείο μου, συλλογόμενον άλλα των άλλων, ταμπέλιαξα, με ένα λόγο, δεν έργαζόμουνε όπως έπρεπε, από τί δυόμισυ ως τίς έφτάμισυ, που είτανε ώρα να πάω στο σχολείο.

Η βήγα τίποτις δε σημαίνει. Ο σκοπός μου, να δείξω πως με τή θέληση κατορθώνονται όλα. Έτσι και τώρα, εκεί να χουμε τό νου μας, τό νου μας και τή θέλησή μας, να μη χαλάσουμε την ομόνοια που πρέπει με κάθε τρόπο να σεβόμαστε

και να βαστούμε. Περιτό η βήγα να μας τιμωρήση, βήγα κ' η συνείδηση και τό σφέρο μας βήγα φτάνει να χαλάσουμε την ομόνοια, και τότε τιμωρούμαστε ίδιοι μας γιατί πειράζοντας ένα φίλο, έμας πειράζουμε, άφου χαίρουνται οι όχτροί μας. Μά έγω θαξέω πως θά τό καταλάβουμε αυτά. Θαξέω πως θά ακολουθήση και κάτι άλλο, ψυχολογικό θά ιδούμε πως είναι πράμα πολύ γλυκό, πολύ νόστιμο, κολακευτικό για τό φιλότιμό μας, ναχουμε και κάποια δύναμη, καμαρώνοντας τή δύναμή μας, θά καμαρώνουμε και την ομόνοια που μας τή δίνει. Θάπυγρήσουμε τότες κι άλλα κακά μαζί, πηγαίνουμε, τό πρώτο που φέρνει τό δεύτερο και τό τρίτο. Τή δύναμή μας, μά και την έχουμε για καμαρι, δε μας σφέρνει, μά ούτε και ταιριάζει να μη τή δείγνουμε. Τή γνώμη μας τό λοιπό, ζάστερα να τή λέμε, δίχως φόβο. Έτσι μονάχα θά πάμε άπρος. Με κουράγιο. Τό είπαμε κιόλας, κι άφτό είτανε τό τελευταίο μας άξίωμα. Ίσως και τό σημαντικώτερο, πιο σίγουρη προσούλαξη, έπιρούλαξη πιο φρονιμη από τό κουράγιο δεν έχει. Άφτό που θυμίζει και κάτι πολύ περφόρο, που μου συνέθηκε στον ίδιο. Έβραζε τότες τό Παρίσι. Πήλα για την περιφημη την 'Υπόθεση. Πανάσταση και στους δρόμους. Μια μέρα βγαίναμε καμιά δεκαριά φίλοι από τό Δικαστήριο, κατηγορούμενοι δεν είμασταν έμεις, μά τρέξαμε να παρασταθούμε και να διαφαντέψουμε, αν τύχαινε, κάποιο φίλο μας που είτανε από τους πρόμαχους τους πιο γνωστούς. Τέλειωσε η δικη και φύγαμε, ύστερα από κάμποσους καθυάδες, μπλεζιμακα και γροθιές, που είδαμε στα προπούλια και στην άβλη του Δικαστηρίου. "Όξω, χειρότερα. Περνούσαμε από έναν καρενά όπου βρισκόντουσαν ίσια ίσια καμπόσοι από τους λεγόμενους νασιοναλίστες, τό αντίθετο κόμμα δηλαδή. Μας είδανε και παιδή μας ξεπερνούσανε στον κριθμό, μας πήραν από κοντα. Μονοστιγμιές, μαζώχτηκανε κι άλλοι, κ' ένω προχωρούσαμε ήσυχά οι δέκα μαζί, μας άκούουθουσε τασκέρι, τουλάχιστο εκατό νομίκτοι. Δε μας πειράζανε άκόμη, μά πίσω μας, στο πλεθύ μας, τους νοιώθαμε που μας ζουλούσανε, που μας παπούσανε, πρόθυμαι, έτοιμοι στον καθόγ. Δε θάργούσανε να μας βιχτούνε και δίχως άφρημά, γιατί τό καταλαβαίνανε πως δεν τό χάνανε και πως πίτηδες, ότα κι αν πύρανε τό άμα μας, δεν κουνούσαμε δάχτυλο και βραδίχαμε σφιχτοκολλημένοι ο ένας στον άλλο. Άφρίζανε. Τάρεσει κιόλας ο άνθρωπος, μά

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ. Δεν τό πιστεύω. Θά τό δούμε! (Φοράει τό καπέλλο του και φεύγει, κλίνοιας την πόρτα ξοπίσω του. Η Χάρη κάθεται λίγο σκερτική. Έπειτα τραβάει στο τραπέζι, κάθεται, παίρνει μια νόλλα χαρτί κι άρχίζει να γράφει, νευρικά). "Οχι! (Σηκώνεται και τραβάει στην πόρτα, άπ' όπου βγήκε προτούτα). Μά... Έτσι!.. Ναι! (Μ' άπόφαση). Πρέπει! Πρέπει!.. (Μπαίνει στην κάμαρη. Σε λίγο βγαίνει, φορώντας τό καπέλλο της, γαντωμένη και με την ομπρέλλα στο χέρι, και τραβάει κατά την πόρτα, για να φύγει. Μόλις όμως ζυγάνει, γυρίζει άποφασιστικά και κάθεται στο καναπέδου) Θέ μου! Θέ μου!

(Χτυπάνε απόξω την πόρτα. Η Χάρη ξαφνιαζέται, μά δε σηκώνεται. Σαναχτυπάνε).

Η ΧΑΡΗ (σηκώνεται). Ποιός να'ναι;

Η κ. ΜΑΥΡΗ (απόξω). Μά δεν είναι κανένας; μέσα: Δεν άκούει κανένας;

Η ΧΑΡΗ. Μπα! Η άδερφή του! Καλύτερα!.. (Τραβάει κατά την πόρτα και την άνοίγει. Μπαίνει η κ. Μαυρή και τή χάνει μόλις τήνε βλέπει).

Η κ. ΜΑΥΡΗ. Μπα! Έδω;

Η ΧΑΡΗ (ψυχρά). Έτσι φαίνεται!

Η κ. ΜΑΥΡΗ. Κι ο καημένος ο Άντρέας!.. Χάλασε τον κόσμο... Δέκα φορές ήρθε από ψές

βράδι σπίτι και κλαίει σά μωρό παιδί!.. Έδω και λοιπόν; Έδω;

Η ΧΑΡΗ (με βιά χαμογελώντας). Έτσι που τό κραλές άρχίζω και γώ να με τό πιστεύω πως είμαι δώ!

Η κ. ΜΑΥΡΗ. Ο καημένος ο Άντρέας! Και κλαίει... κλαίει. Δεν ξέρεις πόσο κλαίει... "Όλο κλαίει... Βρούσε τό μάτια του! (Τρέχει στην πόρτα και φωνάζει): Έλενίτσα! Έλα, τί κάθεσαι; Άνέβα γρήγορα!.. Έδω να η θέϊτσα σου! (γυρίζει μέσα). Μά έδω; Και να μη τό φανταστά!..

Η ΧΑΡΗ (κάθεται πάλι στον καναπέ). Πως να τό φανταστεί; Γιατί; Κάθησε λοιπόν... Δεν κάθεσαι;

Η κ. ΜΑΥΡΗ. Να καθήσω; Είμαι για να καθήσω;

Η ΧΑΡΗ. Όπως αγαπάς. Μην κάθεσαι. Έγώ, πάει πιά, μάλωσα για καλά με τον άδερφό σου...

Η κ. ΜΑΥΡΗ. Με τον άντρα σου;

Η ΧΑΡΗ (με πείσμα). Με τον άδερφό σου! Κι έφυγα από τό σπίτι. Χτές βράδι κοιμήθηκα στής Μαρίκας και τώρα δε ήρθα δώ να βρω τον κ. Λάμπρο και να τον παρακαλέσω να πει στον άδερφό σου, πως πάει πια, τέλειωσε, θά τότε χωρίσω...

Η κ. ΜΑΥΡΗ. Σόχασε, καλέ. Τ' είν' αυτά;

Να χαλάσεις γάμο; Κοιτάζε κεί! Έτσι χαλάνε οι γάμοι;.. Κι ο κόσμος τί θά πει; Δε χαλάνε έτσι οι γάμοι, κυρά μου. Και στα ύστερα, σε ξαναρωτάω, ο κόσμος τί θά πει;

Η ΧΑΡΗ. Για τον κόσμο ενδιαφένεται ο άδερφός σου. Έγώ πεντάρα δε δίνω.

Η κ. ΜΑΥΡΗ (πάει και κάθεται κοντά της). Δε δίνεις πεντάρα; Ά, μην τό λέε... Μά τί να'γινε κ' η Έλενίτσα; Τόση ώρα!.. Ά, ξέχασα! Θυμήθηκε στην πόρτα πως κάτι της είχε δώσει ο Λάμπρος να αντιγράψει και πετάχτηκε μια στιγμή σπίτι να τό πάρει... Ξέρεις, τήπεφάισα και τάλλο. Θά τήνε δώσω στον Κωστή τήν Έλενίτσα... Κι ως πκει στις 'Ιντίες. Και γώ μαζί τους! Ο Λάμπρος ένα μήνα τώρα μου πήρε ταύτια και ήρθα να του τό πώ. Ο καημένος πόσο θά χαρεί. Σαν παιδί του την άναπαίει και θαρρώ, μά μεταξύ μας αυτό, θά της δώσει και κάτι, ένα χτυματάκι πουχει στην Κηθισσιά!..

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ (που μπαίνει κεινη τή στιγμή). Η θεά η Χάρη!.. Τί κάθεσαι, μητέρα, και δεν τρέχεις να τό πεις στο θεϊό που πάει να τρελλαθεί;

Η κ. ΜΑΥΡΗ (σηκώνεται). Τί κάθουμαι; Τρέχω κιόλας!.. (έτοιμάζεται να φύγει).

λιστα όταν μπορεί νὰ τὸ κάμῃ ἀτιμώρητα καὶ σίγουρα, νὰ δείξῃ τὴ χτηνώδικη δύναμή του. Ἄξαφνα ὅμως ἡ ἀρχηγός μας πού πήγαινε λίγο ἀπὸ μᾶς πρὸ μπροστὰ καὶ στὴ μέση τῆς στρατῆς, στάθηκε. Ὑψίστη. Τοὺς κοίταξε κατὰμουτρα. Τράβηξε λὲς τὸ μπαστούνι του, σὰ νὰ τράβαε σπαθί, καὶ τὸ κράτησε στὸν ἀέρα. Κανένα δὲν ἄγγιξε. Τοὺς πέταξε δύο λόγια. Θυμωμένος, ἀποφασισμένος. Πῶς δὲν ντρέπονται. Πῶς δὲν τοὺς φοβάται. Σαστίσανε. Διαλυθῆκανε. Ἀπομείναμε οἱ δέκα ἑμεῖς καὶ ἑκατολυθῆσαμε ἀκόμη πρὸ ἡσυχᾶ τὸ δρόμο.

— «Μὰ μπράβο σου, τοῦ λέω, γιὰ τὸ κουράγιο!»

— «Καλέ, τίποτα! μού ἀποκρίνεται χαμογελώντας. Δὲν εἶτανε κουράγιο. Προφύλαξη μονάχα καὶ φρονιμάδα.»

Κι ἀλήθεια, ἕνας ἀπὸ τοὺς δικούς μας, πού μᾶς εἶχε παραιτηθεῖ, πιθανὸ γιὰτὶ δὲν ἤθελε μπελάδες, ἕνας ἄμορφος νιός μὲ τὰ μάθρα τὰ γένεια, ἕνα παλληκάρι, ἐμπλέξε μὲ τοὺς λεγόμενους, πού τὸν εἶδανε ναπομακρύνεται, τοῦ οἰχτήκανε, καὶ τὸν ἀνταμώσαμε πρὸκαί, μὲ λαθωματιές στὸ πρόσωπο, μὲ τὸ αἷμα πού ἔρρεγε, κοιτάμενος ὁ δύστυχος καταγῆς ἀφανισμένος. Ἡ φρονιμάδα τοῦ ἀφρονουῦ δὲν τοῦ βγήκε σὲ καλὸ.

Τέτοια τοῦ πολέμου τὰ ψυχολογικά. Γιὰ νὰ σὲ σέβεται ὁ ἄγχιός σου πρέπει τὸν ἐκπτό σου πρῶτα νὰ σέβεται. Μπαστούνια ἑμεῖς δὲ χρῶμε, μῆτε τὰ χρειαζόμεστε· γιὰ πολὺ πρὸ γερὰ ἀπὸ τὰ μπαστούνια λογαριάζω τὴς ἰδέας. Μὰ τὰ θρωπὶνα παντοῦ τὰ ἴδια· ὁ ἄθροπος ἔχει τὴν ἰσχυρὰ ὅποιον εἶπε, ἀδυνατώτερος του. Καὶ γιὰτὶ νὰ εἶσαι τοῦ λόγου σου ὁ ἀδύνατος, ὄχι, ὁ ἄλλος; Ἐρκολε γίνεται ὁ ἄλλος ἀδυνατώτερος φτάνει νὰ πιστέψῃς πῶς εἶσαι καὶ σὺ δυνατός. Τότες καλύτερα τὸ πιστέβει καὶ κείνος. Μὴ λές, μὴ θάρρῃς πῶς ἔχει φόβο μόνο γιὰ σένα· συλλογίσου πῶς κάποτε καὶ ὁ ἀντίπαλός σου σὲ φοβάται. Ὁ δάσκαλος συνήθειε στὴν ἐξουσία. Σήμερις ὅμως ἀλλάξανε τὰ πράγματα· ἡ ἐξουσία τοῦ ξεγυριστῆ ἀπὸ τὸ χέρι ἄμα ἐστὶ τοῦ κέρως παραχώρηση, ἢ νομίσῃ, πῶς ἔχει τὴν ἀνάγκη του, λοιπὸν πῶς ἡ ἐθγενεῖα του καὶ πάλι ἐξουσιάζει. Γιὰ τοῦτο θάρρῃ ἡ μισὴ γλώσσα δὲ ἢ πιάσῃ ποτέ της. Πῶς τὸ θέλεις νὰ νικήσῃ, ἀφοῦ ἀπαρχῆς τὴν ἀδυναμία της μαρτυράει καὶ μάλιστα κηρύττει: Ἀλύπητα ἢ χτυπηθῆ καὶ ἀπὸ τὴς δύο μεριές. Τῆς λείπει τὸ πρόγραμμα, δηλαδὴ τὸ θάρρος, δηλαδὴ καὶ ἡ δύ-

ναμη. Ἐστὶ ὁ δημοτικιστὴς δὲν εἶσαι κανένας ἐνοχος, κανένας φονιάς, κανένας πατροχτόνος ἢ πατριοχτόνος· μῆτε νὰ τὸ θάλλῃς μὲ τὸ νοῦ σου πῶς πρέπει νὰ δικαιολογηθῆς· πρέπει νὰ δικαιολογηθῆς πρῶτα ὁ δάσκαλος. Δὲ θὰ τοῦ δώσῃς λόγο. Θὰ σοῦ δώσῃ. Κουράγιο ἀφοῦ σημαίνει λογική. Ὅχι νὰ ψιθυρίζῃς: «Ναί... εἶμαι... καὶ δὲν εἶμαι... δημοτικιστὴς... τὸ ἀναγνωρίζω πῶς κάποτε... βέβαια... ἔχετε... δίκιο... ὑπερβολές... κριμας!... αἱ! καὶ γὼ σὲ πολλὰ συμφωνῶ μαζί σας... ὡς τόσο... ὅθι παραδεχτήτε πιά καὶ σεις...» Τίποτα! Νὰ λές: «Καὶ βέβαια πῶς εἶμαι δημοτικιστὴς, ἐνῶ ἐσεῖς—δὲν εἶστε!» Πῆς το ἀπλὰ ὅσο θέλεις, πῆς το μὲ τρόπο, μὰ πῆς το ρητά. Ὁ σοβαρός, ὁ τίμιος ὁ δάσκαλος θὰ σὲ πᾶρῃ ἀπὸ ὑπόληψη. Μπορεῖ καὶ νὰ σ' ἀκούσῃ. Νάχρῃσινε τότες νὰ ψιθυρίζουνε οἱ ἄλλοι. Ἀντίς νὰ μοιάζῃς μὲ παιδί πού τὸ μαλλώνουνε, νὰ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὄφρος σου καὶ ἀπὸ τὸ σάσιμό σου πόσο ἀπορεῖς πού ὑπάρχουνε ἀκόμη φρόνιμοι ἄθροποι καὶ ἀκόμη δὲν καταλάθανε τὴν ἰδέα.

Μ' ἀφτὰ δὲν εἶπαμε πῶς συβουλεύουμε τὴν ἐπίθεση. Μὰ μῆτε καὶ τὴν ἔκφυση. Τὴν ἀξιοπρέπεια. Ἡ ἀξιοπρέπεια σημαίνει πῶς τὴν ἀξία σου τὴν ξέρεις. Ἄν ἀξίζεις ὅμως, δὲ γίνεται νὰ μὴν ἔχῃς καὶ κουράγιο. Σοῦ συμφέρει κιόλας, ἀφοῦ ἔτσι προσφύλαγσαι. Ὁ ἀφτῆς τάχα νὰ σὲ δείρῃ κανεῖς, χωρὶς νὰντιδράσῃς; Ἀντιδράσεις. Εἶδεμῆ, θάρρῃ καὶ δέφτερος, θάρρῃ καὶ τρίτος νὰ σὲ δείρῃ. Ποιὸς θὰ σὲ ψηφίσῃ; Τὸ κάτω κάτω λοιπὸν ἐγωῖσμός καὶ τὸ κουράγιο. Μὰ εἶναι ὁ καλός, εἶναι ὁ ἀναγκαῖος ὁ ἐγωῖσμός, ἐπειδὴ χρῆσιμέβει καὶ στοὺς ἄλλους. Πετρογιάννηδες δὲν εἶμαστε καὶ στὴν ἐρημο δὲ ζοῦμε. Ὁ τι κάνουμε γιὰ μᾶς, τὸ κάνουμε γιὰ ὅλους. Ἀπὸ τὸ κουράγιο τὸ δικό μου θὰ ὠφεληθῆ καὶ ὁ σύμμαχός μου καὶ ὁ καθένας. Ὅθι ὠφεληθῆ καθεὶ πολίτης. Ἄς ὑποθέσουμε πῶς εἶμαι βουλευτής, πῶς ἔχω ἕνα γιό, πῶς εἶναι νὰ πᾶρῃ στρατιότης καὶ πῶς ἐνέργησα ὥσπου νὰ τοῦ βρεθῶνε λόγοι ἀπαλλαγῆς. Ὁ γιός μου ἀπαλλαγῆκαε, περηφανέβεται, τρελλαινέβεται ἀπὸ τὴν χαρὰ του. Ἐπρεπε ἡ λύπη νὰ τὸν τρελλάνη. Ἄς γτάσῃ, ἡ πόλεμος, ἢ νικήθῃ στὸν πόλεμο ἢ πατριδα, ζημιωμένοι ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ ὁ βουλευτής καὶ ὁ γιός τοῦ βουλευτῆ, ὅσο καὶ ἂν δὲν πήγανε. Ζημιωμένοι μάλιστα καὶ προτοῦ γίνῃ πόλεμος, γιὰτὶ τὸ κακὸ τὸ παράδειγμα φέρνει κακοὺς καρπούς, γιὰτὶ τὸ σύστημα τῆς ἀπαλλαγῆς γενιέβεται, δηλαδὴ ξεχνᾷ τὸ χρέος του ὁ καθένας, καὶ ἄμα τὸ ξίχασε, καὶ μόνο πού τὸ ξίχασε, καταστρέφει τὸν τόπο του, κατα-

στρέφει τὸν ἐκπτό του, ἀναγκάζει τὴν πατριδα του, ἀπολέμητα καὶ μέσα στὴ μέση τῆς εἰρήνης, νὰ νικήθῃ, νὰ νικήθῃ καὶ ὁ ἴδιος.

Τὸ κακὸ τιμωριέται μὲ τὸ νὰ ὑπάρχῃ μονάχα. Ἡ συνέργεια ὀλωνῶνε βοηθᾷ καὶ τὸ ἄτομος. Συνέργεια, ὁμόνοια. Ἡ ὁμόνοια εἶναι ἡ ἕκφυση ἢ ἀληθινή καὶ ἡ ἀληθινή ἐπίθεση. Μὲ τὴν δύναμη τοῦ νοῦ, μὲ τὴν ἐνώση, μὲ τὸ κουράγιο—τὰ τρία μας τὰξιώματα—δουλεύουμε καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Τί λέω; Δουλεύουμε καὶ γιὰ τοὺς δασκάλους τοὺς ἴδιους, ἀφοῦ δουλεύουμε γιὰ τὸ ἔθνος. Ἄν εἶναι ἡ καθαρέβουσα ὄλεθρος, ἀπὸ τὸν ὄλεθρο θὰ πάθουνε καὶ ἀρτοί. Συφέρο τους νὰ τὸ συλλογιστοῦνε. Καὶ θὰ τὸ συλλογιστοῦνε, δὲν μπορεῖ. Ἄς χρῶστοῦμε τὸ πρῶτο παράδειγμα καὶ τὸ πρῶτο καλὸ στοὺς πρῶτους τῆς ἰδέας, στὰ δέφτερα. Ἡ ἐνώση κατόπι θὰ καταστήσῃ γενική καὶ δύναμη νὰ φέρῃ σὲ ὄληνη τὴν Ἑλλάδα.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Υ. γρ. Ἀφοῦ τᾶγραφα ἐδῶ ἀφτὰ, μού ἔρθε καὶ μιὰ εἰδηση ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, πού μού ἔκαμε τὴν καρδιά μου περιέδλι. Συστήθηκε τώρα τώρα ἕνας Σύλλογος, μιὰ Ἐταιρεία ἢ καθὼς πολὺ πρὸ σωστὰ τὸ θέλει ὁ Πάλλης, ἕνα «Ἀδερφάτο», ἢ ἐθνικὴ γλώσσα. Σὰ νὰ τὸννοῦσα καὶ ἀπὸ μακριὰ πῶς ὠρίμασε πιά τὸ ζήτημα, πῶς κάτι ἐμελλε νὰ γίνῃ, πῶς ἡ Νίκη ζυγώνει μὲ τὰ χρυσά της τὰ φτερά. Σὰ νὰ τᾶγραφα ὄλα γιὰ τὸ Ἀδερφάτο μας τὸ νεογέννητο. Μπράβο του, Ἀφτὸ ἢ γιομίσῃ τὸ σκοπὸ μας. Ὅθι μᾶς δώσῃ ἐνώση καὶ δύναμη συνάμα, μὲ μόνο μας ὀδηγὸ τὴν ἰδέα.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΑΣ ΦΙΛΙ

Ἡθελα νὰ ξαναζήσω τὴν ἡμέρα, τὴν ὥρα, καὶ τὴ στιγμή τοῦ περασμένου, πολὺ περασμένου τώρα, πρώτου μας φιλιού. Ἡθελα νὰ ξαναζήσω ὁμοῖα καὶ ἀπαράλλαχτα μὲ τὸν ἴδιο πόθο, τοὺς ἴδιους παίμους, τὴν ἰση συγκίνηση τῆς ὥρας ἐκείνης, μὴ τίποτα δὲν ξανάρχεται, τίποτα δὲν ξαναγυρίζει, οὔτε ἡ ὥρα, οὔτε ὁ ἄνθρωπος.

Καὶ τὸ σκέφτομαι ὄλα καὶ μὲ τὴ φαντασία γυρίζω σὰ περασμένον καὶ ἀπλῶνα τὰ χέρια μου νὰ πιάσω τοῦ περασμένου τὴ σκιά· μ' ἄδεια τὰ χέρια μου ἀπομένουν καὶ πιστὴ συντροφίσσα μονάχα ἡ ἐνθύμηση. Κι ὅμως αἰστανόμυαι ἀκόμη καὶ τώρα τὸ κάψιμο τοῦ φιλιού σου καὶ τὴν ἀνατριχίλα τοῦ κορ-

Η ΧΑΡΗ (τῆνε σαρματάει). Μὰ, κ. Μουρῆ, περιττό!... Ἀφῆστε τον ἡσυχὸ τὸν ἄνθρωπο...

Η κ. ΜΑΥΡΗ (ἔτοιμη πάντα νὰ φύγει). Νὰ τὸν ἀρῆσω ἡσυχὸ; Τί λές, Χάρη μου; Πῶς δὲν ἔβαλε τελάλη νὰ σ' ἀναζήτᾷε στοὺς δρόμους!.. Καὶ πού δὲν πῆγε ὁ ἔρημος, καὶ πού δὲν πῆγε... Κι ὄλο κλαλεῖ, σὺ μωρὸ παιδί!.. Κι ὄλο δέφνεται! (φεύγει ἰσχύοντας).

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Ἐλα, Χάρη μου, στὸ θεὸ σου! Τί τρέχει; Πῆς μου, τί τρέχει, νὰ ζεῖς!..

Η ΧΑΡΗ. Τόνε σιχαίνουμαι... Τίποτ' ἄλλο.

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Τόνε σιχαίνεσαι; Μὴ σοῦ κακοφανεῖ, μὰ καὶ ὁ Κωστῆς τὸ ἴδιο μούλεγε προχτῆς βράδι σπιτί... Κι ὁ κ. Λάμπρος μιὰ φορὰ τὸ ἴδιο μούπε...

Η ΧΑΡΗ. Βλέπεις; Τόνε σιχαίνονται ὄλοι... Κι ὅμως ὁ κ. Λάμπρος μὲ καταδικάζει νὰ περάσω ὀλάκερη τὴ ζωὴ μου μαζί του...

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ (ἀπορώντας). Ὁ κ. Λάμπρος σὲ καταδικάζει;

Η ΧΑΡΗ. Ἄφρησέ με. Παραλοῦζομαι καὶ λέω ἄλλα τῶν ἄλλων... Μὴ μὲ ξεσυγερίζεσαι... Στὴν κατάσταση ποῦμαι δὲ θέλω ξεσυνέσια... Ἐλα νὰ ποῦμε τώρα τὰ δικὰ σου... Τάμαθ... Μοῦ τὰ εἶπε ἡ μητέρα... Φαντάζομαι πιά τὴ χαρὰ σου...

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Ὁ κ. Λάμπρος ἐπέμεινε τόσο... Καὶ σὺ δὲν τῶθελες!.. Εἶσαι μιὰ...

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ (χαμογελώντας καὶ αὐτῆ). Εἶπα πῶς δὲν τῶθελα; Συμφωνᾶμε μὲ τὸν Κωστῆ σὲ ὄλα... Ὁ κ. Λάμπρος, πού μᾶς ἀγαπάει καὶ τοὺς δύο τόσο πολὺ, λέει πῶς ὁ Κωστῆς καὶ γὼ ἔχουμε τὸν ἴδιο χαραχτήρα...

Η ΧΑΡΗ. Συμφωνᾶτε σὲ ὄλα!.. Καὶ τί μεγαλότερο καλὸ θέλετε ἀπ' αὐτό;.. Ἐχετε ὅ,τι σὰς χρειάζεται γιὰ νὰ περάσετε εὐτυχισμένοι. Νὰ σοῦ πῶ, Ἐλενίτσα· τί χαρὰ εἶν' αὐτὰ πού κρατᾷς;

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Ἄ, κάτι πού μούδωσε ὁ κ. Λάμπρος νὰ τάντιγράψω. Ἐνα κεφάλαιο ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ του Κατήχητη. Δὲν τὸ φαντάζεσαι τί σπουδαῖο βιβλίον πού εἶναι!..

Η ΧΑΡΗ. Καὶ μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι σπουδαῖο; Ἐλα, κάθισε δῶ, κοντὰ μου, Ἐλενίτσα. (Ἡ Ἐλενίτσα κάθεται σιὸν καναπέ, σιμά της). Διαβάζε μου τώρα λίγο... Ἐτσι περνᾷ καὶ ἡ ὥρα... ὅσο νάρθει ἡ μητέρα σου ἢ... ἀλλοίμονο... ὁ θεὸς σου!..

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ (ἐδιδιπλώνει τὰ χερσὶ καὶ διαβάσει). «Ὁ Δάσκαλος: Παιδί μου, ἔχει ὄχτροὺς ἢ πατριδα μας. Ἐχει μεγάλους ὄχτροὺς. Ὅχτροί μας, κοντὰ στοὺς ἄλλους, εἶναι καὶ οἱ Βούλγαροι, πού πο-

λεμᾶνε σήμερα τὸν Ἑλληνισμό. Εἶρε; τί ἀνθρώποι εἶναι οἱ Βούλγαροι; Τὸ παιδί: Ναι, δάσκαλε. Οἱ Βούλγαροι εἶναι ἀνθρώποι τιποτένιοι, ληστῆς, φονιάδες. Ἐνας δικός μας μπορεῖ νὰ στρώσει στὸ κοντόχιλιάδες ἀπ' αὐτούς. Ὁ δάσκαλος: Ὅχι, παιδί μου. Οἱ Βούλγαροι εἶναι παλληκάρια, εἶναι πατριώτες. Σκοτώνουν καὶ σκοτώνονται γιὰ τὴν πατριδα τους σήμερα. Χτῆς ἀκόμη ξεσπλασθῆκανε, καὶ ὅμως οἱ τόσο λίγο καιρὸ τὸ κατακέρκνε νὰ δείξουνε στὸν κόσμον πῶς ὑπάρχουνε. Εἶναι λαὸς ζωντανός. Δὲ βρήκανε Παρθενῶνα οἱ Βούλγαροι, καὶ πασιζοῦνε σήμερις νὰ τῶνε φτερίζουνε μοναχοὶ τους, μὲ τὰ χέρια τους. Καὶ θὰ τῶνε φτερίζουνε, γιὰτὶ τὸ νοῖωσαν πῶς πρέπει νάχουνε καὶ αὐτοὶ Παρθενῶνα δικό τους, ἀδιάφορο ἂν εἶναι φτερισμένοι μὲ μάρμαρα ἢ μὲ τὰ κόουφάρια τους».

Η ΧΑΡΗ (διακόφοντας). Καλὰ ὄλ' αὐτὰ, μὰ οἱ Βούλγαροι εἶναι ὄχτροί μας.

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Νὰ δεις πού τέτια ἐρώτηση, κάνει καὶ τὸ παιδί στὸ δάσκαλο. Κι ὁ δάσκαλος τοῦ ἀπαντᾷ: (διαβάσει). «Μὲ τὸ νὰ γελᾶμε τὸν ἑαυτὸ μας, τίποτα δὲν κερδίζουμε. Ἡ ἀλήθεια μοναχὰ σώζει καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ ἔθνη. Πρέπει νὰ τὸν ξέρουμε καλὰ τὸν ὄχτρό μας, νὰ ξέρουμε τὴς ἀρετῆς του, τὴ δύναμή του, γιὰ νὰ μπορῖσομε

μου μου την ώρα κείνη και μονάχα πώς δεν τρέμει η φωνή μου, όπως έστερε τότες—θυμίζοι ; Και ζητάω, ζητάω, σαν τρελλός την σκιά του περασμένου !

"Ονειρα χρυσά, ελπίδες μαγεμένες, πύθους άσβεστους, όλα κλειούσε μέσα του το φίλι εκείνο, το πρώτο μας φίλι. Κλειούσε μέσα του τον κόσμο ολον, πίκριες ξεχασμένες, σίχους άγραφους, που μόνον η καρδιά ξέρε να ψάλλη, νότιες μουσικής παλιās οδραυικιάς μελωδίας, ένα ήλάκαιρο περασμένο, ένα γιομαίτο ελπίδες, γιομαίτο προσδοκίες μέλλον, κ' ένα χρυσό κ' εδνχιτισμένο και μαγεμένο και ξετρελλωμένο παρόν. "Αχ ! η μέρα, η ώρα κ' η στιγμή εκείνη !

Ζητάω, ζητάω σαν τρελλός τη σκιά του περασμένου!

"Η ελίδα μονάχα, η μάγισσα ελίδα από τότες με νανουρίζει. Πόσο γλυκεία είναι, μα και πόσες φορές ψευτορά! Θέλω να την πιστέψω, θέλω ν' ακούσω στα στήθη μου μέσα τ' αταλό της οά χάρδι τραγουδι, θέλω να νοιώσω την άρμονία του όλη και θέλω, ό ναι, πώς το θέλω ! Να πιστέψω, πώς όλη μας η ζωή θε νάναι ένα μεγάλο, μεγάλο, πολύ μεγάλο, φίλι.

Νά μη ζητώ πειά τη σκιά του περασμένου !

Κέρκυρα

ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΑΡΙΝΟΥ

ΙΤΙΑ

"Ο γήλιος έσοκίτιαζε, χλώμαζε το φεγγάρι, Σώπαινε το πουλί, Στου Δήμου τη λεβέντικη τη χίση, Και σιής 'Ιτιάς την άμορφιά την ξακουστή.

"Ομως του Δήμου η 'Ρήγισσα λαχάρησε τα κάλλη, Μιά σκοτεινή νυχτιά, 'Απ' της 'Ιτιάς τον κλέβει την άγκάλη Για πάντα στην όρφάνεια αφήνει την 'Ιτιά.

Κι αντίλαλοι απ' της 'Ιτιάς τους θρήνους όλ' η πλάση 'Αντιλαλούν οι έομιές, 'Αντιλαλούν λίμνες, βουνά και δάση, Οι κάμποι αντιλαλούν κ' οι ποταμιές.

Κι' ο Χάροντας την άκουσε να κλαίει, τη συμπονάει Και λέει: αρετού δειντόν. Σε λαγαδιές έρημιές, στο πλάι Της ρεματιάς, δακρύζοντας θλιμμένη άνθηϊ.

ΔΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΜΟΥΛΤΑΤΟΥΛΗ

ΕΝΑΣ ΟΛΛΑΝΤΕΖΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

"Από καιρό συλλογίζομαι να γράψω λίγα λόγια για το Multatuli, με σκοπό να γίνη γνωστός και στην Ελλάδα. Στη Γερμανία και στην Αυστρία, χωρίς ν' αναφέρουμε την πατρίδα του Ολλαντία, τόνονά του αναφέρεται πάντα με σεβασμό, όπως ταιριάζει στα μεγάλα πνεύματα. Μ' έμποδίζεν όμως ως τώρα ο στοχασμός μήπως από ποιητικό ένθουσιασμό παίρνω για φώς την πυγολαμπίδα, και μήπως θέλοντας τάχα να δείξω ένα μεγάλο ξένο πνεύμα στους πατριώτες μου βρεθώ στην άπάτη, και γελάσω κ' εκείνους που θα διαβάσουν τις άραδες μου. Δεν είχα όμως δίκιο. αν κι άρκετά δικαιολογημένος είταν ο δισταγμός μου. Ο Μουλτατούλη είνε μεγαλόστομος της αλήθειας κήρυκας. Τώρα το αισθάνθηκα κατάκαρδα που χάρη στο γερμανό Σπέρ έδιάβασα τις 'Ιδέες του και είδα πώς άναμοχλεύει ο νους του όλα τα φαντάσματα, όδες τις μορφές κι έλαφρότητες της σημερινής ζωής, που μας έχει περάσει στο σθέρο οά ζυγό ή γιαά Συνήθεια.

"Ακούστε τί γράφει γι' αυτόν ο Λέων Φρεϊδ :

"Στην εποχή μας, που πολλοί ψευτοπροφήτες βγαίνουν στη μέση, πρέπει πολύ να προσέχουμε από τους φιλοσόφους που σαν άθάνατοι Καρλαύικιοι ήρωες μας παρουσιάζονται συχνά μέσ' από μικρές πολιτείες. Έβουεθίσαμε να πιστεύουμε μόνο σ' εκείνους τους προφήτες που έδειξαν τέλεια την άρμονία στα λόγια και στα έργα τους. Έχորτάσαμε πλια από τους πολυλογάδες εκείνους που έχουν πάντα στο στόμα τους τα ώραία λόγια 'Ισότης, έλευθερία κι 'Αδερφωσύνη, κι όμως κρυφά κλέβουν το φώς και της έλευθερίας από τα παιδιά τους. "Επειτα δεν άγαπούμε πλέον και τους ποιητάδες που λαχταρούν για υπεράνθρωπος άγάπες και κόσμου μακρυνοός, και δεν έχουν μάτια να βλέπουν έδω στη γη ούτε την εύμορριά των κορτσιών, ούτε την ποίηση της καθημερινής ζωής. Δεν άγαπούμε και τους άθεϊστές που από το ρητορικό τους όθημα θορυβούνε κατά της 'Εκκλησίας και των παπάδων, κι έπειτα στέλνουν τα παιδιά τους να σπουδάσουν στα σχολεία των καλογριών, καθώς δεν άγαπάμε και τους πιστούς, που η πίστη τους δεν είναι της καρδιάς, αλλά την έχουν για έπαγγέλμα. "Από τους ποιητάδες και τους φι-

λοσόφους—και δεν υπάρχει βέβαια μεταξύ τους μεγάλη διαφορά—που όχι μόνον μ' εύχρίστητα τους διαβάζουμε, αλλά λέμε και πώς τους άγκυπούμε, δεν γυρεύουν βέβαια πολλοί από μας ούτε την εύμορριά της φέρας, ούτε να μας θαμπώσουν με την έξυπνάδα του, μα γυρεύουμε πρώτο και κύριο να βρίσκουμε στο συγγραφέα τον άνθρωπο, που όχι σαν θεός, άπάνω από τη μικρότητά μας στα σύγνεφα θρονιάζεται, αλλά που να περιπλανάται γύρω μας, ν' άγωνίζεται, και ματωμένος άκόμα ν' άδράχνη το σπαθί, καθώς όλοι έμεις οι άνθρωποι που οι σκοτούρες μας βασανίζουν και υποφέρουμε, και παιδεύομαστε στον κόσμο.

"Ενας τέτοιος άγωνιστής της 'Αλήθειας και μεγάλος συγγραφέας ήταν ο Ολλαντέζος Eduard Douwes Dekker, που, επειδή έσωε έπαθε πολλά, ώνόμασε τον έαυτό του Multatuli (πολύπικτος). Η ζωή του Multatuli έχει κάποια σχέση με την ελληνική ζωή. Μη ζιππάζεστε μ' αυτό που λέμε. Η ελληνική ζωή σήμερα στο έλευθερο βασίλειο τ' όλα τα στάδια της και σ' όλες τις σχέσεις της, με δύο πράματα είνε δεμένη, με την πολιτική και με την υπαλληλία, και σαυτό τα δύο στρέφεται, βαρρως κανείς, όλη η προσοχή κι όλη η ένεργεια των σημερινών Ρωμιών. Αί, λοιπόν κι ο Multatuli είταν δεκαπτά χρόνια υπάλληλος της πατρίδας του Ολλαντίας στις 'Ανατολικές 'Ινδίες, και τόσο πολλά έπαθε και είδε σ' αυτό το στάδιο που τον έκλεισε η κυβερνητική μηχανή, ώστε άναγκάστηκε ύστερ' από δεκαπτά χρόνια να τ' άφήρη, και να γυρίση στο 'Αμστερδαμ. Έγεννήθηκεν εκεί στα 1820, έστάληθη στις 'Ινδίες στα 1840, έγύρισε πίσω στην πατρίδα του στα 1856, και στα 1886 άπέθανε. Στην έπιστροφή του ήθέλησε ν' άνακατωθί και στην πολιτική με τον πόθο και την έλπιδα να διορθωθώσα έλευενά και τάπια του έδειξε η πέτρα ως υπαλληλου. Μά φαίνεται ότι στην Ολλαντία, καθώς και στα δικό μας τον τόπο, αυτά τα πράματα δεν διορθώνονται εύκολά, κι ο Mutatuli έπήρε την άποψη να τ' άφήρη όλα αυτά, και ν' άρχιση τον πόλεμο κατά της διαφθοράς με το βιβλίο.

Με το πρώτο του μ.θιστόρημα, τον Max Havelaar έφανερωσεν όλη την ύπόσταση, κ' έδειξεν όλη την ψυχή των ανθρώπων της μακρυνης 'Ανατολής. Έκει έζωγράφισε και τί έτραβούσαν οι μακρυνοί εκείνοι υπήκοοι της Ολλαντίας από την πίεση και την άγριότητα των κυβερνητικών της υπαλλήλων.

μια μέρα να τότες πολεμήσουμε άποτελεσματικά. Οι Βούλγαροι ζούνε σήμερα; ή ζωή τους λοιπόν πρέπει να μας κεντρίσει, για νάρχινήσουμε να ζούμε και μείς».

Η ΧΑΡΗ. "Ολο γι' αυτό το ζήτημα μιλάει; Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ (διπλώνοντας τα χερτιά). Σ' αυτό που του άντέγραφα τώρα, όλο γιά τους όχτρούς μας μιλάει. Τούχω όμως άντιγράψει, άλλες φορές, κι άλλα κεφάλαια από το βιβλίο του. "Ενα μέλιστα που το έπιγράφει «δ 'Ιεροκήρυκας» να του το ζητήσεις καμιά μέρα να το διαβάσεις. Στο κεφάλαιο αυτό κρύβεται και το μεγάλο του όνειρο, που νειρεύεται να γίνει μια μέρα Ιεροκήρυκας και να κηρύξει στις εκκλησιές, στους δρόμους, παντού, όχι το λόγο του Θεού, μα το λόγο της 'Αλήθειας, της πατριωτικής και της κοινωνικής 'Αλήθειας, που δεν άκούστηκε, λέει, ίσια με σήμερα, γι' αυτό κ' η Πατρίδα μας, προσκυνώντας και λατρεύοντας το Ψέμα, κατακυλάει συντροφιά με δαυτό στον γκρεμό. "Αξίζει να το διαβάσεις. Πιστέψέ με.

Η ΧΑΡΗ. "Ορατο θέναι, ώραίο. Το φαντάζομαι. Φκντάζομαι και τον κ. Λάμπρο Ιεροκήρυκα! Χά χά χά! Τόσε φαντάζομαι με τα ράσα! Δέ μου λές, 'Ελενίτσα μου, την άγαπούσε τη γυναίκα του ο κ. Λάμπρος;

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Την άγαπούσε; Τί λές, καλέ; Την έλάτρευε. Μάς τούλεγε ο μακκρίτης ο πατέρας κάθε ώρα και στιγμή. Μά κι ο ίδιος τόσες φορές μου τούχει πει. "Ετυχε να πάς καμιά φορά στην κάμαρά του;

Η ΧΑΡΗ (ξαφνιάζεται). Στην κάμαρά του; τί να κάνω στην κάμαρά του; Τί δουλιά έχω γώ στην κάμαρά του;

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. "Ετσι σάρώτησα. "Εγώ πήγα μια φορά που είτανε άρρωστος. Την εικόνα της, μια μεγάλη εικόνα, την έχει πάνω από το κρεβάτι του... και μια μικρούλα, σά γκόλο του, κρεμασμένη με χρυσή αλυσίδα στα σίδερα του κρεβατιού του, πάνω από το κεφάλι του... Και πλιά της ένα όμορφο κορτσιάκι, δύο χρονών, τετραέκανθο και παχουλό, τη μικρούλα του τη Φλώρα, που πέθανε τρεις μήνες μπροστινότερα από τη μητέρα της. "Η γυναίκα του από τον καημό της Φλώρας μαράζωσε και πέθανε. "Νά, μου είπε δείχνοντάς της σέ μένα. "Αυτές είναι οι Παναγιές μου, ή θρησκεία μου. Αυτές οι δύο και με' άλλη ψυχή πάναγνη...

Η ΧΑΡΗ. Σου μίλησε και γι' άλλη; Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Ναι, μου μίλησε. Η ΧΑΡΗ. Σου είπε και τόνονά της; Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. "Οχι! Ψυχή πάναγνη μου την

είπε, κι όντας τον άρώτησα ποιά είναι, «οί ψυχές δν έχουν όνομα, μούπε χαμογελώντας. "Η "Αγία Τριάδα μου είναι αυτή», πρώτιστα ύστερ' από λίγη ώρα.

Η ΧΑΡΗ (λυπημένη). Και γώ!.. Και γώ!.. Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Και σύ; Γιατί και σύ; Τί τού κανες έσύ για να πικρύνεις τόσο;

Η ΧΑΡΗ. Τίποτα!.. Σου τ' έρκίζομαι, τίποτα. Μά δεν πρέπει να τους πικρύνει ποτές κανέννας τέτοιος άνθρωπος.

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Είδες πώς γέλασε; Πιό νιός κι από το μακαρίτη τον πατέρα, και φαίνεται οά να πέρασε και τα πενήντα. Χιόνι τα μαλλιά του...

Η ΧΑΡΗ. Μά ή καρδιά του... Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. "Οσο από καρδιά κι από μυαλό, παληκίρι...

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ (άπόξω). "Ελα, 'Ασπασία, κουνήσου λίγο και φτάσαμε!

Η ΧΑΡΗ. Όψ! 'Ο νεκροκόρης!.. 'Ο θεός σου! Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Το όψ! αυτό το βγάξω και γώ από την ψυχή μου κι άς είνκι κι άδερφός της μητέρας μου!

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ (πάντα άπόξω). Φτάσαμε! Φώναζε νάρθουνε και τα βιολιά να πάρουμε τη νύφη. (Μπαίνει μέσα και πίσω του έρχεται η κ. Μαυρή.

Τὸ βιβλίον του ἔκαμε μεγάλο κρότον σ' ὅλην τὴν πατριδα του, καὶ ἀπὸ τότε πλέον ἀρχισε τὸ φιλολογικὸ στάδιο τοῦ Multatuli. Γιὰ τὴν ἀλήθεια ἔγραφε πλέον. Δὲν τὸν ἐννοιαζε τί θὰ εἶπῃ συμφέρον τῆς πατρίδας, ὅπως μᾶς κοπανᾶν μερικοὶ δικοὶ μας σήμερα, γιατί ἐνόμιζε πᾶν μεγάλος ἰδεολόγος, ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὸν γύρω του κόσμον, ὅτι ἐκείνη ἡ πατριδα πάει καλά, ποὺ στηρίζει τὸ συμφέρον τῆς πατρίδας τῆς ἀλήθειας. Ὅποιος μαγερεύει ψέματα, ἡ κοιλιά του τὸ ξέρει, λέει κ' ἡ παροιμία.

Ἐνα δράμα του μὲ τὸν τίτλον Vorstenschouf ποὺ δείχνει τὴ λαϊκὴ ψυχὴ γενναία καὶ μεγαλεπίβουλη ὅταν τὴν ὀδηγοῦν καλά, τὸν ἔκαμεν ἀγαπητὸ καὶ στὸν κάτω λαὸ καὶ τὸ δράμα του τόσο δημοτικὸ ἔγινε ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμη βρίσκεται στὸ δραματολόγιον κάθε Ὀλλανδέζικου θεάτρου.

Μὰ ἀπὸ ὅλα του τὰ ἔργα, ὅπως σωστὰ παρατηρεῖ καὶ ὁ Λέων Φρεΐδ, ἐκεῖνο ποὺ μᾶς δείχνει ποῖος κατὰ βάθος ἦταν ὁ Multatuli, τί καρδιά καὶ τί πνεῦμα εἶχε, εἶναι οἱ «Ἰδέες» του, τὶς ὁποῖες ἔγραψεν ἀπὸ τὰ 1862 ἕως τὰ 1877 σ' ἑπτὰ τόμους, καὶ τὶς ὁποῖες τώρα τελευταία μετέφρασε στὴ Γερμανικὴ ὁ Γουλιέλμος Σπόρ (1) καὶ μᾶς ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσουμε καλὰ τὸ Ὀλλανδέζον φιλόσοφον. Ὅποιος διαβάσει αὐτὸ τὸ βιβλίον, θὰ τοῦ ζεσταθῇ ἡ καρδιά, γιατί θὰ αἰσθανθῇ ὅτι ἕνας ποὺ τόσο ἐλεύθερα καὶ τόσο ἀπροσωπῶν μιλεῖ σὰν τὸν Multatuli, πρέπει νὰ εἶναι πολὺ καλὸς ἄνθρωπος. Λέμε καλὸς ἄνθρωπος, ἂν καὶ γνωρίζουμε ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι δυσάρεστος πρὸς μερικοὺς ποὺ συνειθίζουσιν γιὰ κάθε φιλόσοφον νὰ ρωτοῦν ἀπὸ ποῖα Σχολὴ ἐγίγνε καὶ σὲ ποῖον φιλοσοφικὸν σύστημα ἀνήκει. Σ' αὐτοὺς ὁμως ἀπαντοῦμε πῶς ὁ Multatuli εἶχε τοὺς καλλίτερους δασκάλους ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος, δηλαδὴ τὴ μητέρα Φύσιν, καὶ ἔπειτα ἐκεῖνα τὰ ὄντα ποὺ βρίσκοντα, πλησιέστερα στὴ Φύσιν, δηλαδὴ τὶς γυναῖκες. Καὶ ἂν δὲν εἴσατε μ' αὐτοὺς εὐχαριστημένοι σὰς λέμε πῶς εἶχε ἀκόμη δασκάλους καὶ ἐρημικὰ δεκαεφτά χρόνων μακρὰ μῆσα στὴ Γιάβα, τὴν Ἀγριωσύνην τῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων τῆς Ὀλλαντίας καὶ τὴν ἀπονήρευτην Καλωσύνην τῶν Γιαβανικῶν—δυσπᾶθη δηλαδὴ ποὺ δίνουν ἀφορμὴν σὲ πολλὰς συγκριτικὰς καὶ ψυχολογικὰς μελέτας. Μ' ἀπὸ ὅλα αὐτὰ μεγαλύτερον δασκάλον εἶχεν ὁ Multatuli τὸ Χριστό.

Ὁ Ὀλλανδέζος φιλόσοφος ἀγαπᾷ τὸ Χριστό.

(1) I d e e n von Multatuli, übersetzt von Wilh. Spohr. Verlag von Eugen Fleischl Co Berlin 1904.

ὄχι ὅπως μᾶς τὸν δείχνουν τὰ Εὐαγγέλια, μὰ ὅπως τὸν ἐφκντάσθηκεν αὐτός, δηλαδὴ ὄχι σὰν ἕναν ἀναμάρτητον, ἀλλὰ καὶ σὰν ἕναν ἄνθρωπον ποὺ σὲ πολλὰ ἐπλανήθηκε, καὶ γι' αὐτὸ καὶ τὰ συγχωρεῖ ὅλα. Ὁ Multatuli δὲν θέλει νὰ κάμῃ ἄνθρωπον τὸ Χριστό του, ὅπως ὁ Ρενάν, καὶ ἔπειτα νὰ τὸν στολίσῃ μὲ θαύματα. Μέσα στὴν ἐρημίαν του τὸν ἐζήτησε παντοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸν βρῆκε μῆτε στὸ μουρμούρισμα τῶν βαγιῶν, μῆτε στὸ ψιθύρισμα τῶν λόγγων, μῆτε στὴν καρδιά του, ὅσο καὶ θερμὰ ἂν τὸν λαχταροῦσε. Μόνον ἕνα θεὸ ἐγνώρισε, τὸ πλούσιον πλήρωμα τοῦ κόσμου, τὸ ἀμέτρητον πλῆθος τῶν ὑπάρξεων. «Ὅποιος ξέρει περισσύτερα ἀπ' αὐτό, ἄς μᾶς τὸ εἴπῃ.» λέει ὁ ἴδιος. Εἶπαμε πῶς ἀγαπᾷ τὸ Χριστὸ μ' ὅλην τὴν φλόγα τῆς ψυχῆς του, μὰ μὲ τὴν ἴδια φλόγα ἐχθρεύεται καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ χριστιανισμοῦ, τόσο δυνατὰ ὅσο μόνον ἴσως ὁ Νίτσιε τὴν ἐμίσησε.

Ἄλλ' ἐκεῖ ποῦ ὁ Μουλτάτουλη φκίνεται ἀληθινὰ δυνατός, γιατί τὸν ἐμψυχώνει ὑπέρτερα ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν παράδοση ὁ πόθος τῆς ἀλήθειας, εἶναι οἱ ἰδέες του κατὰ τῆς συνειθισμένης ἠθικῆς, κατὰ τῆς ἠθικοποιημένης Εὐρώπης καὶ κατὰ τῆς καλῆς πατρίδας τοῦ Ὀλλαντίας. Εἶναι περίεργον τὸ συντόχημα ἐδῶ τοῦ Μουλτάτουλη μὲ τὸν Νίτσιε. Καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος εἶσαν κατὰ τῆς σημερινῆς ἠθικῆς ποὺ κατὰ συνήθειαν τὴν δέχεται ἡ κοινωνία, τὴν κάνει νόμον, καὶ τὸν νόμον αὐτὸν δικταρεῖ ὅσο θέλει, ὅσο ποὺ ἔρχονται ἄλλες συνήθειες καὶ τὸν ἀναποδογυρίζουν. Ἐδῶ εἶναι τὸ χτύπημα τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ, ὅπως τὰ πολεμαῖ ὁ Νίτσιε, κ' ἐδῶ ἐρίσκει τὸ ἀκατανόητον ἐπάθος τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μὲν ἀνεπηρέαστος ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ὁ Μουλτάτουλη φωνάζει ἐδῶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν καὶ ἀποδείχνει μάλιστα, πῶς ἡ ἠθικὴ αὐτὴ, ποὺ κανένα ἄλλο σκοπὸν δὲν ἔχει παρὰ μίαν ἰδιότητα ἀνόνητον, ἔφερε στὸν κόσμον ἀτέλειωτες λύπας καὶ δυστυχίας. Τὸ ἴδιον εἶπε ὁ Νίτσιε γιὰ τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν, ποὺ φοβερίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ γιὰ τὰ μετὰ θάνατον, ὡς νὰ μὴ τὸν ἔφταναν οἱ λύπαι καὶ οἱ στενοχώριαι ποὺ τοῦ κάνουν τὴ ζωὴν πολλὰς φορὰς ἀνυπόφορον, μ' ὅλες τὶς θυσίας τοῦ μπροστὰ στο Μολῶχ.

Περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἠθικῆς, στὴ στενὴν σημασίαν τῆς, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τὴν ὁποία ἐγαίνει, μᾶς λέει ὁ Μουλτάτουλη τοὺς στοχασμοὺς του σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς πρώτους τόμους τοῦ ἔργου του. Καὶ ἀναφέρει μὲ χαριτωμένον τρόπο ἕνα παραμῦθον ποὺ μπορεῖ νὰ

τῶβρη κανεῖς σ' ὅλους τοὺς τόπους καὶ σ' ὅλους τοὺς λαούς. «Οἱ Σαμογιᾶτες, λέει, ἔχουν μίαν συνήθειαν ν' ἀλείφονται ἀπὸ τὴν κορφήν ὡς στὰ νύχια μ' ἕνα εἶδος τσαγκὸ ξύγκι. Ἐνας νέος Σαμογιᾶτης δὲν ἀλείφονταν οὔτε μὲ τὸ ξύγκι αὐτό, οὔτε μὲ τίποτα ἄλλο τέτοιο.

— Ἐλα δῶ, τοῦ λέει μίαν μέραν ἕνας Σαμογιᾶτης σοφός, εὖς δὲν ἀκολουθῆς τὴν ἐθίμην μας, δὲν ἔχεις ἠθικὴν... εἶσαι ἀνήθικος.»

Ὁ νέος ἔμεινε μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα γι' αὐτὸ ποὺ τοῦ εἶπε μὲ καλὸν τρόπον ὁ σοφός, μὰ κοιτάξτε κατόπι τὴ δουλειάν του, νὰ πιάνη δηλαδὴ φώκιαι ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι συντοπίτες του. Μὰ φαίνεται ὅτι ὁ νέος Σαμογιᾶτης δὲν ἔμεινε γιὰ πολὺν καιρὸν ἡττοχός. Τοῦ ἐπαίρναν τὶς φώκιαι, οἱ σοφοὶ φαίνονται, καὶ τὶς εἶδαν σ' ἐκείνους ποὺ φυσικὰ ἔβρωμῶσαν ἀπὸ ξύγκι. Καὶ ἀφοῦ ἔζησε κάμποσον καιρὸν χωρὶς ν' ἀλείφεται, καὶ ἔβλεπε νὰ τὸν κακομεταχειρίζονται οἱ ἄλλοι τόσο, ἀποφάσισε τέλος πάντων καὶ αὐτός νὰ πλένεται μὲ νερὸ τῆς Κολώνιας. Τὴν μυρουδιάν ὁμως αὐτὴ δὲν ἤμπορούσε νὰ ὑποφέρῃ κανέναν Σαμογιᾶτην.

— Αὐτὸ εἶναι ἐναντίον στίς συνήθειαι ποὺ ἔχουμε, ἔλεγεν ὁ σοφός τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αὐτὸ εἶναι ἀνήθικον. Ἐλάτε νὰ τοῦ πάρουμε τὶς φώκιαι, καὶ νὰ τοῦ τὶς βρῆζουμε καὶ ὅλας. Tout comme chez nous.

Τί ἐγαίνει τώρα ἀπ' αὐτὸ τὸ παραμῦθον; Τὸ διδάγμα εἶναι μεγάλο καὶ ὑψηλὸ καὶ σ' αὐτὸ στηρίζεται, μπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅλη ἡ φιλοσοφία τοῦ Multatuli: Νὰ μὴ σὲ μέλει καθόλου ποῖα ἠθικὴ ἔχει καθιερώσει ἡ Χιλιόχροניתικὴ συνήθεια, ἀλλὰ τὰ κοιτάξτε ἂν ἡ ἠθικὴ συμβιβάζεται μὲ τὸ ὕψιστον κριτήριον, μὲ τὴ Φύσιν, καὶ ἂν καταλάβετε πῶς εἶναι ἀφύσικη, ἀντίθετη δηλαδὴ πρὸς τὴ φύσιν, τότε ρίξου τῆς μὲ τὸ σπαθί. Καὶ εἶναι ἀφύσικη, καὶ γι' αὐτὸ ἀνήθικη ἡ ἠθικὴ ὅταν λόγου χάριν γίνετα αὐστηροτέρα γιὰ τὴν ἀρετὴν τῶν γυναικῶν σας, καὶ παίρνει τὴ δύναμιν τοῦ νόμου. Ἀφύσικον εἶναι καὶ γι' αὐτὸ ἀνήθικον, ὅταν ἐσεῖς ἀντὶ νὰ γυμνάσετε τὰ παιδιὰ σας νὰ συνειθίζουσιν στὴν ἐλεύθερον συζήτησιν, τὰ τρέφετε μὲ τὴν πίστην σὲ ἀξιώματα, καὶ ἀντὶ νὰ τὰ μαθαίνετε νὰ σπουδάζουσιν μέσα τὸ ἀνοιχτὸ βιβλίον τῆς Φύσεως, προτιμάτε νὰ τὰ βασανίζετε στὰ σχολαῖα μὲ τὸ τί φρονεῖ γι' αὐτὸ τὸ πραγματὸν κ. Β'.

Ἐπίσης ἀφύσικον εἶναι καὶ ὅταν ἀνατρέφετε τὰ κορίτσια σας σὲ μίαν λαθαιμένην ἐννοίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅταν μαθαίνετε τὰ παιδιὰ σας ὅτι πρέπει νὰ

Χαρούμενοι καὶ γελαστοὶ κ' οἱ δύο τους), Περὶ στεροῦλα μου, δῶ εἶσαι; (Τρέχει νὰ τὴν ἀρπάξῃ στὴν ἀγκαλιάν του, μὰ ἡ Χάρη ἀπλώνει τὰ χέρια τῆς καὶ τὸν ἐμποδίζει).

Ἡ ΕΛΕΝΙΤΣΑ. Σόχασε, θεε!

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ (γελώντας). Νὰ συχάσω; Νὰ στὰ κάνε; καὶ εἶνα, παλιοκόριττον, μεθαύριο τὰ ἴδια νὰ ζῆ ὁ Κωστῆς σου καὶ βλέπουμε ἂ θὰ μπορέσεις νὰ συχάσει!.. Χάρη μου, ἕνα φιλάκι... Ἐνα μοναχά...

Ἡ ΧΑΡΗ (μ' ἀηθία). Πήγαινε ἀπὸ δῶ!

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ. Νὰ πᾶω, μὰ νὰρθεῖς καὶ σὺ μαζί μου!

Ἡ κ. ΜΑΥΡΗ. Νὰρθεῖ βέβαια! Οἱ νοικοκυράδες δὲν ἀφήνουν ἔτσι τοὺς ἄνδρες τους...

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ (συμπληρώνοντας). . . καὶ πᾶνε καὶ κοιμούνται μὲ τὶς φιλενάδες τους. Θὰ τῆνε μαλώσω γὰ τὴν κ. Μαρίκα ποὺ σὲ κράτησε μίαν ὀλίγηρην νύχταν σπῆτι τῆς χωρὶς νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ...

Ἡ ΧΑΡΗ. Τὴ Μαρίκα; (σηκώνεται καὶ τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ χέρι). Ἐλα δῶ μίαν στιγμὴ! (τόνε τραβάει παράμερα καὶ τοῦ λέει σιγανὰ, μὰ μὲ πείσμα). Ἐρεῖς ποὺ κοιμήθηκα χτὲς βράδι;

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ. Πῶς δὲν ξέρω; Μοῦ τὸ εἶπε ἡ ἀδερφή μου. Κοιμήθηκα στῆς Μαρίκας...

Ἡ ΧΑΡΗ. Ὅχι! Τῆνε γέλασα! Κοιμήθηκα δῶ μέσα... στοῦ Λάμπρου τὴν κρεβατοκάμαραν...

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ. Στοῦ Λάμπρου;

Ἡ ΧΑΡΗ. Ναί! Στοῦ Λάμπρου! Σοῦ κακοφαίνεται;

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ. Νὰ μοῦ κακοφανεῖ; Καὶ γιὰ τί νὰ μοῦ κακοφανεῖ; Τόσο τὸ καλῦτερον...

Ἡ ΧΑΡΗ (μ' ἀηθία). Τόσο τὸ καλῦτερον;

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ. Ναί! Τόσο τὸ καλῦτερον! Ἡ Μαρίκα εἶναι δικὴ σου φιλενάδα καὶ νὰ μὲ καλορωτίσεις δὲν τῆνε πολυχωνεύω. Μὰ ὁ Λάμπρος εἶναι καὶ δικὸς μου φίλος...

Ἡ ΧΑΡΗ. Θε μου! Θε μου! Μὰ κοιμήθηκα καὶ ὁ Λάμπρος, χτῆνος, δῶ μέσα.

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ. Περὶφημα! Καὶ τ' ἤθελες; Νὰ φῆσαι τὸ σπῆτι σου καὶ νὰ τρέχει στὰ ξενοδοχεῖα ὁ ἄνθρωπος; (δυνατὰ). Ἄκουσε, Ἀσπασία! Ἐρεῖς ποὺ κοιμήθηκα χτὲς βράδι ἡ Χάρη;

ΧΑΡΗ (βουλώνοντας τὸ στόμα του μὲ τὸ χέρι τῆς). Μὰ τῆς τὸ εἶπα! Κοιμήθηκα στῆς Μαρίκας! (Κεῖνη τὴ στιγμὴ φτάνει ὁ Λάμπρος. Βλέποντας τὸν Ἀντρέα καὶ τοὺς ἄλλους, χαιρετᾷ καὶ στέκει σιμὰ στὴν πόρταν, σταυρώνοντας τὰ χέρια. Μόλις τὸν ἀντικρύζει ὁ Ἀντρέας, τρέχει χαρούμενος σιμὰ τῶν καὶ τοῦ σφίγγει φιλικὰ τὸ χέρι).

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ (σιγὰ). Σ' εὐχαριστῶ, Λάμπρο, ποὺ φιλοξένησες τὴ γυναῖκα μου.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (μυρῶν). Φιλοξένησα καὶ τὴν τιμὴν μου μαζί τῆς. (σὴν κ. Μαυρῆ). Αἱ, τὰ ποφασίσατε;

Ἡ κ. ΜΑΥΡΗ. Ναί! Νὰ γίνε καὶ ὁ Θεὸς βοηθός!

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (χαρούμενος). Τώρα, μάλιστα!

Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω, Ἐλενίτσα μου!

Ἡ ΕΛΕΝΙΤΣΑ (τρέχοντας πέρνει στὴν ἀνοιχτὴ ἀγκαλιάν του). Καὶ ἡ Ἅγια Τριάδα σας;

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (γελαστός). Τῆνε θυμήθηκα, χρυσὸ μου παιδί; Μένει πάντα στὴ βίττη τῆς...

Ἡ ΧΑΡΗ (ποὺ ἀκούει τὰ τελευταῖα λόγια). Μὲ τὸν ἄγγελον ποὺ δὲν ἔχει ὄνομα;

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (σοβαρὰ). Βαφτίστηκε καὶ αὐτός τῶρα καὶ λέγεται Ἐλενίτσα!

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ. Τί μιλάτε γιὰ βαφτίσεις; Ἐδῶ γάμο ἐτοιμάζουμε...

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ (γελαστός). Βαφτίσια! Βαφτίσια! Πρέπει νὰ βαφτίσουμε τοὺς ψευτοἰλλήνες καὶ νὰ τοὺς κάνουμε Ρωμιοὺς. Νὰ κ' ἡ νουνά σου, Ἀντρέα! (δείχνει τὴ Χάρη).

Ἡ ΧΑΡΗ (σὰ θυμωμένη). Τέτιο δῶρον χάρισμά σας!

Ο ΑΝΤΡΕΑΣ. Μὴ θυμῶνεῖς, Χάρη μου! Χω-

σας σέβονται ἐνῶ ἐσεῖς μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ τοῦς δείχνετε δὲν εἴσαυτε ἀξιοὶ γιὰ μὲν τέτοια ὑπόληψιν τοῦ ζῆτατι.

Μὲ τὴν ἴδια τσεκουράτη λογικὴ τοῦ Μουλτά- τουλη πόσα ἀφύσικα καὶ γι' αὐτὸ ἀνήθικα δὲν θὰ μπορούσε νὰ δεῖξῃ κανεὶς καὶ στὸν τοπο μας ; 'Απ' θλα ὅμως τὸ πειὸ ἀφύσικο καὶ τὸ πιὸ ἀνήθικο εἶναι καὶ θὰ εἶναι στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἐκεῖνο ποῦ ἐπι- μένουν νὰ διδάσκουν στὸ Ἔθνος οἱ δασκάλοι, ὅτι δηλαδὴ γλῶσσα ἔθνηκὴ εἶνε μοναχὰ ἢ καθρεπούσά τους, κι ὅτι ἑλληνικὸ εἶνε μόνον ἐκεῖνο ποῦ δένεται μὲ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα! Γιὰτὶ βλέπετε, οἱ δασκάλο- δε νοιώθουν τί θὰ εἶπῃ ζωὴ κι ἀλήθεια, ἀλλὰ ζέι- ρουν μόνον τί θὰ τοῦς καλαναρχίσῃ ἢ συνήθεια.

Ἐμεῖς βέβαια σήμερα ἔχουμε κάπως ἀπὸ και- ρὸ συνειθίσει μὲ τέτοιες ριζικὲς ἰδέες ποῦ ἐκήρυζεν ὁ Μουλτάτουλη, μὰ γιὰ σκεφθῆτε τί ἐντύπωση θὰ ἔκαμαν τὰ λόγια του στὴν Ὀλλανδία τοῦ 60, σ' ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ποῦ τῆς παλαιᾶς μόδας τὰ ἡθι- κά βιβλία, ὅπως λέγει ὁ Φρεϊδ—εὐρίσκοντο ἐπάνω- σ' ὅλα τ' ἀναγνωστήρια καὶ σ' ὅλες τίς βιβλιοθε- κες.

Ἡ ἰδέα ποῦ εἶχεν ὁ Multatuli γιὰ τὸν κόσμον συμφωνεῖ μὲ τὴ σύγχρονη Φυσιολογία. Ἐνα μόνον μυστήριον ὑπάρχει : Τὸ εἶναι. Ὅλα τ' ἄλλα εἶναι ἰδιότητες ἰδικῆς του.

Γνήσια θρησκεία τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Multatuli, εἶναι ἡ ἀνεμπόδιση καὶ χωρὶς καμμιὰ πρόληψιν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας. Γι' αὐτὴ πρέ- πει νὰ θάνουμε ὅλα τὰ δυνατὰ μας. Κι αὐτὴ μας ἡ προσπάθεια θάξῃ γιὰ τελικὸ σκοπὸ τὴν ἀθόλωτη γαλήνη τῆς ψυχῆς. Μὰ ὡς ποῦ νὰ φτάσουμε σ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἀξίζει νὰ πολεμοῦμε κάθε πρόληψιν καὶ πα- ραξενιά, κάθε ἡθικότητα ποῦ στηρίζεται σ' ἐσφαλ- μένην κι ἀφύσικὴν βάση, κάθε τεμπελικὴν κι ἀδικαφορία, ποῦ ὅλες αὐτὲς μαζί περισσότερο ἀπὸ τὴ μοχθηρία ἐχθρεύονται τὴν ἐλευθερίαν σκέψῃ καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου.

(Βιέννη)

ΛΑΜΠΡΟΣ ΑΣΤΕΡΗΣ

ρατάδες εἶναι. Δὲν τόνε ξέρεις τὸ Λάμπρο; Δὲν τόχει γιὰ τίποτα νὰρχινῆσαι νὰ μὰς μιλάει πάλι γιὰ πεθαμένους...

Ὁ ΛΑΜΠΡΟΣ. Γιὰ πεθαμένους; Καλὰ λέτε... Ἀξίζει νὰ μιλάει κανένας ὁλοένα γι' αὐτούς...

Ἡ κ. ΜΑΥΡΗ. Ὅσο τοῦλάχιστο μένει ἀχτι- στος ὁ Βενετσιάνικος πύργος...

Ὁ ΑΝΤΡΕΑΣ. Κι ὅσο δε γκρεμίζεται ὁ Παρθε- νώνας ποῦ σας κάθησε στὸ στομάχι...

Ὁ ΛΑΜΠΡΟΣ. Οὔτε ὁ Βενετσιάνικος πύργος μὰς χρειάζεται, οὔτε ὁ Παρθενώνας. Ἄλλο μὰς χρειάζεται καὶ γι' αὐτὸ δουλεύουμε. Ἀντικρὺ στὴν Ἀκρόπολη, σὲ μέρος παρθένο ἀπὸ τὴν ἱστορία, χτι- ζουμε τὸν Ῥωμαϊκὸν δρακοντόπυργο ἐμεῖς. Ἐκεῖ μέσα θὰ κλειστοῦμε καὶ θὰ πολεμήσουμε. Ὅλ' οἱ ζωντανοὶ θάρθουνε μὲ μέρη, μὴ σὲ νοιάζει, μὰζὶ μας. Οἱ πεθαμένοι ἄς ταμπουρωθοῦνε ξανά σὲ κα- νένα ξυλῆνιο τειχὶ σιμὰ στὸν Παρθενώνα τους, ὅσο νὰρθεῖ ὁ Πέρσης νὰ τοῦς κάψει.

Ἡ ΧΑΡΗ. Ὁ Πέρσης; Ποιὸς Πέρσης;

Ὁ ΑΝΤΡΕΑΣ. Οἱ Πέρσαι ξανάρθανε δῶ, τώρα καὶ λίγα χρονία, μὰ γιὰ λοῦστροι...

Ὁ ΛΑΜΠΡΟΣ. Ὁ Πέρσης αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ θάρθει ἀπὸ τὴν Ἀνατολή! Θάρθει ἀπὸ τὸ Βορῆα... Καὶ νὰ τος, ἔρχεται!

15 τοῦ Νοέμβρου 1904.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

**ΑΡΧΑΙΑ
ΕΡΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ**

(Μεταφρασμένα ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Th. Bergk «Poetae Lyrici Graeci» τοῦ 1843).

7.—ΤΟΥ ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΑ

(Ἀπόσπ. 47).

Ὅσον χαλκίως καὶ πάλι
Ὁ Ἔρωτας μὲ μεγάλη
Μὲ χτύπησε βαριά,
Καὶ μὲς σὲ χειμωνιάτικη
Μ' ἔλουσε ρεματιά.

(Ἀπόσπ. 62).

Φέρε νερό, φέρε κρασί
Κι ἀκόμη φέρε μου, παιδί,
Στεφάνι ἀνθοπλεγμένο,
Φέρε καὶ μὲ τὸν Ἔρωτα
Στοὺς γρόθους παραβγαίνω.

ΤΟΥ ΑΛΚΜΑΝΑ

(Ἀπόσπ. 44).

Κοιμούνται τὰ κατάραχα,
Τὰ κορφοβούνια, οἱ ρεματιῆς καὶ τὰ βαθιὰ λαγκάδια,
Τὰ δέντρα καὶ τὰ σερπετά, ποῦ θέρφει ἡ γῆ ἢ μάδρη,
Καὶ τὰ βουνόθρεφτα θεριά, τῶν μελισσῶν τὰ σμάρια,
Μὲς στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας τῆς γαλιανῆς τὰ ψάρια·
Τῶν τρανοπτέρουγων ὄρνικωνε κοιμούνται τὰ κοπάδια.

ΤΟΥ ΑΛΚΑΙΟΥ

ΠΟΛΕΜΙΚΑ

(Ἀπόσπ. 15).

Ἀπ' τὸ χαλκὸ λαμποκοπάει ἔτ' τρανὸ σπῆτι· κ' εἶναι
Γιὰ χάρη τυῦ Ἄρη δὲ ἢ σιεπὴ ὁμορφοστολισμένη
Μ' ἀστραφτερὸς περικεφαλαίης, κι ἀπὸ ψηλὰ προσ-

[γένου]

Κάτου ἀλογόφουντες λευκῆς, στολίδια ποῦ τὰ φέρουν
Παληκαριῶνε κεφαλῆς καὶ γύρω σὲ παλούκια
Μημητὰ ὀρθοστέκουν χάλκινα καὶ λαμπρὰ τυζλούκια,
Ὅπου εἶναι γιὰ τίς δυνατὲς σάϊτες φυλαχτάρι,
Καὶ οὐδεοπονηκάμισα δετὰ μὲ νιὸ λινάρι.
Καὶ κάτου τὰ βαθουλωτὰ ριγμένα εἶναι σκουτάρια
Καὶ δίπλα Χαλκιδεῖκα ἰσοπαδιὰ κι ἀναξωστάρια
Πολλὰ σιμά τους καὶ πιὸ κεῖ φορέματα πολέμου·
Αὐτὰ δὲ μοῦναι βολετὶ νὰ τὰ ξεχνῶ ποτέ μου,
Γιὰτὶ πάντα προσέμωσα τὰ ἔργατα τοῦ πολέμου.

(Ἀπόσπ. 22).

Δὲν εἶν' τῆς πολιτείας φυλαχτάρια
Τῶν κἀστρων οἱ καλοχιωμένες πέτρες
Παρὰ τὰ πολεμάρχα παληκάρια.

ΤΗΣ ΣΑΦΩΣ

(Ἀπόσπ. 3).

Ἡ ἀχιδοβόλη θωριά τῶν ἄστρων σβύνει
Τρυγῶν ἀπ' τὸμορφο φεγγάρι,
Ὅταν ὀλόγισμο κάτω σῆς γῆς μὲ χάρη
Τὸ φῶς του τὰσημένιο χύνῃ.

(Ἀπόσπ. 4).

Γύρω νερὸ ἀγριαμένο καὶ δροσάτο
Μέσ' ἀπὸ τῆς μηλιῆς τοὺς κλώνους κελαιδάει·
Κι δταν τὰ φύλλα σειοῦνται, πρὸς τὰ κάτω
Τραγοῦδι πρόσχαρο κυλάει.

(Ἀπόσπ. 73).

ΣΕ ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΠΑΙΔΕΥΤΗ

Καὶ θὲ νὰ κοιτῆσαι θαμμένη
Καὶ θύμηση πιδ δὲ θὰ μένη

Καμιά σιὰ ὕστερα ἀπὸ σένα,
Γιὰτὶ τὰ ρόδα τὰ κομμένα
'Απ' τὴν Πιερίαν δὲν κατέχεις·
Μὰ ἀγνωρῆ καὶ σὴν χώρα τοῦ Ἄδη
Παιῶντας δῶ καὶ κεῖ θὰ τρέχῃς
Μ' ἀδόξαστους νεκροὺς ὁμάδι.

ΤΟΥ ΣΙΜΩΝΙΔΗ

(Ἀπόσπ. 44).

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΗΣ ΔΑΝΑΗΣ

Ὅταν μέσα σιῶριόπλουμο τὸ σεντουκάκι δ' ἀγέρας
Κ' ἡ ταραγμένη θάλασσα τὴν κύλισαν μὲ τρόμο,
'Απελπισμένη ξέσκιζε τὰβρεχτα μάγουλά της
Καὶ τὸν Περσέα της ἔσφιγγε γλυκὰ σὴν ἀγκυλιά της.
Κ' εἶπε ὦ παιδί μου τί καμῖός μου σφίγγει τὴν
(ψυχὴ μου.
Μὰ ἐσὸν κλεῖς τὰ ματάκια σου κι ἀνέγνοιαστο κοι-
(μῶσαι
'Ὅσον μωρὸ μὲς σ' ἄχαρη καὶ χαλκοκαρφωμένη
Κάμαρα, ξάφου ξαπλόθνηκες μὲς σὲ σκοτάδι πλάσα
Κι ἂν ἔαπό πάνω ἀπ' τὰ στεγνὰ καὶ τὰ πυκνὰ μαλ-
[λιά σου
Περσάει τὸ κῆμα κι ἂ βογγάη ὁ ἀγέρας, δὲ σὲ νοιάζει
Κουτάμενο μὲς σ' ἄλιο μικρὸ πανωφοράκι,
Γλυκὸ μου προσωπάκι.

Ὅμως ἂν σοῦ ἦταν τρομερὸ αὐτὸ ποῦ ἀλήθεια εἶν'
(τρόμος
Θὰ σήλωνες σιὰ λόγια μου τὸ τρυφερὸ σου αὐτάκι.
Μὰ σὲ προστάζω, ἀγέρι μου, κοιμήσου κι ἂς κοιμῆται
Τὸ πέλαο καὶ τὰμέτρογο κακ' μας ἂς κοιμῆται.
Κι ἂμποτε ἢ τύχη ἀπὸ τὰ ἐσέ, πατέρα Δία, ν' ἀλλάξῃ·
Κι ἂν ξεστομίζω ἀπόκοτο λόγο, συμπάθησέ με
Γιὰ χάρη τοῦ παιδιοῦ μας.

Ἀλεξάνδρεια

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Στέφανου Ραμῆ : «ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΙ-
ΝΟΥΡΙΑ». Μὲ χαρὰ εἶδαμε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ραμῆ,
τὸ καινουργεῖο βιβλίον τοῦ γεμῆτο ἀλήθειας καὶ
παρατήρησι — μὲ πιστὴ εἰκόνα τῆς σημερινῆς κα-
κομοιρίας μας, μὲ χρημικὴ ἀνάλυσιν, μπόρει νὰ πεί
κανεὶς, τῆς ἀμικλωσύνης μας. Μερικὰ κεφάλαια
ἀπὸ τὸ βιβλίον ἔχουνε δημοσιευτεῖ στὸ «Νουμᾶ»,
ὅστε οἱ ἀναγνώστες μὰς ξέρουνε γιὰ ποῦ βιβλίον τοῦς
μιλάμε καὶ ποῦ βιβλίον τοῦς συσταίνουμε. Ἴσως με-
ρικοὶ, διαβάζοντας τὸ βιβλίον, νὰ ποῦνε πὼς ὁ κ.
Ραμῆς ἀπλώνεται πολὺ καὶ πνίγει σὲ πολλὰ λόγια
ἔμορφες ἰδέες καὶ δυνατὲς ἀλήθειες, ποῦ συντομώ-
τερα γραμμῆνες θάπαιρναν περισσότερη δύναμιν καὶ
θὰ κάνανε στὸν ἀναγνώστη βαρύτερη ἐντύπωση.
Πρέπει ὅμως οἱ κύριοι αὐτοὶ νὰ λογαριάζουνε πὼς ὁ
συγγραφεὴς δὲ θέλησε νὰ δογματίσει, ἀλλὰ νὰ ἀναλύσει
καὶ σὴν ἀνάλυσιν εἶναι ἀπαραίτητα τὰ πολλὰ λό-
για.

Ὅποιος διαβάζει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ραμῆ γιὰ νὰ
τὸ νοιώσει, ἢ καλύτερα, γιὰ νὰ πιστέψῃ πὼς ὅσα
γράφει τὰ πιστάνεται καὶ δὲν τὰ γράφει μόνον γιὰ
νὰ τὰ γράφῃ, ὅπως ἄλλοι πολλοὶ, πρέπει νὰ λογαριάζ-
σει πὼς ὁ κ. Ραμῆς δὲν εἶναι ἀνθρώπος μόνον γιὰ λό-
για, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἔργα· γιὰτὶ δικὸ του ἔργο εἶναι
κ' ἡ Ἑταιρεία « ἡ Ἐθνικὴ γλῶσσικη », καταδικὸ του,
καὶ μπόρει νὰ περηφανεύεται γι' αὐτό. Ὁ κ. Ραμῆς
τῆνε πρωτοσκέφτηκε, αὐτὸς ἔβγαλε τὰ δυνατὰ του
νὰ τῆνε πραγματοποιήσῃ, αὐτὸς διέλεξε τόσο σοφὰ
κείνους ποῦ θὰ τῆνε διευθύνουνε, κι αὐτὸς, χωρὶς νὰ
λάβει κανένα ἀξίωμα μέσα σὴν ἑταιρεία, ἀπὸ με-